

Broszura z serii „PFC3”

Poradniki Fundacji Consilium na rzecz trzeciego sektora

Klauzula umowna w przedmiocie przeniesienia autorskich praw majątkowych

Spis treści

Wykaz skrótów	3
Słowo wstępne	4
Rozdział 1. Umowy-Zasada swobody umów	5
Rozdział 2. Sygnalizacja niektórych aspektów podatkowych związanych z dokonaniem przeniesienia majątkowych praw autorskich	8
Rozdział 3. Przedmiot ochrony prawa autorskiego	10
Rozdział 4. Klauzula dotycząca przeniesienia autorskich praw majątkowych	12
1) Wynagrodzenie z tytułu przeniesienia majątkowego prawa autorskiego oraz moment dokonania przeniesienia	13
2) Zakres dokonania przeniesienia majątkowych praw autorskich	16
3) Prawo pierwokupu oraz zastrzeżenie ceny z tytułu wykupienia w przyszłości dodatkowych pól eksploatacji utworu.....	19
4) Wykonywanie przez nabywcę, praw zależnych do utworu.....	20
5) Dokonywanie modyfikacji utworu	21
6) Sposób ograniczenia autorskich praw osobistych twórcy do utworu.....	22
7) Przeniesienie własności nośników, na których utwór został utrwalony	23
8) Egzemplarze autorskie.....	23
9) Uprawnienia twórcy, o których mowa w art.56-58 oraz art.60 pr.aut.....	24
10) Uprawnienia nabywcy wynikające z art.54-55 pr.aut.	26
11) Umowne zastrzeżenie uprawnienia do dalszego przeniesienia majątkowych praw autorskich.....	29
12) Umowa licencyjna- informacje podstawowe	29
13) Przykładowa klauzula umowna dotycząca przeniesienia majątkowych praw autorskich..	32

Wykaz skrótów

„k.c.”- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U.1964.16.93 z późn.zm.).

„pr.aut.”- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst.jedn. Dz.U.2006.90.631 z późn.zm.).

„p.c.c.”- Ustawa z dnia 9.09.2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (tekst jedn. Dz. U. Nr 86, poz. 959 z późn. zm.).

„p.d.o.f.”-Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz.U.10.51.307 z późn.zm.).

„p.t.u.”- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst.jedn. Dz.U.04.54.535 z późn.zm.).

„p.d.o.p”- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r.o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jedn. Dz.U.11.74.397 z późn.zm.).

Słowo wstępne

Szanowni Państwo,

Niniejsze opracowanie pozostaje wydane w formie „e-book”, w ramach serii broszur informacyjnych, rozpowszechnianych przez Fundację Rozwoju Przedsiębiorczości „Consilium”, będąc adresowanym do członków organizacji pozarządowych. Jak wskazuje tytuł opracowania, jego przedmiotem będzie przybliżenie podstawowych zagadnień związanych z umowami, o przeniesienie autorskich praw majątkowych.

Poruszona w ramach niniejszej broszury tematyka, pozostaje nie bez znaczenia dla podmiotów działających w obrocie gospodarczym oraz dla organizacji pozarządowych prowadzących wyłącznie działalność pożytku publicznego w rozumieniu Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jedn. Dz.U.2003.96.873 z późn.zm.), albowiem bardzo często, bywa przez te pomioty pomijana. Umowy, dotyczące przeniesienia autorskich praw majątkowych, muszą spełniać pewne szczególne wymagania oraz winny być zawarte na piśmie pod rygorem nieważności. Ponadto, przedmiotowe umowy winny również zawierać szczególne zapisy, znajdujące wyraz w ich treści, ze względu na zabezpieczenie interesów nabywcy, niemniej często nie dochodzi do spełnienia tego rodzaju kryteriów. Zaniedbania stron bowiem powodują bardzo często dokonywanie naruszeń praw twórców oraz narażenie nabywców praw majątkowych do utworów na, odpowiedzialność majątkową względem autora.

Przedmiotowa publikacja, pozostaje prostym przewodnikiem, w ramach którego zostaną przedstawione podstawowe zagadnienia dotyczące materii prawa autorskiego. Celem opracowania pozostaje swoiste ukierunkowanie Odbiorcy oraz zarysowanie podstawowych informacji na temat dokonania przeniesienia majątkowych praw autorskich, dlatego, niemal całkowicie pominięto problematykę wykładni omawianych w ramach opracowania regulacji pojawiającą się w doktrynie prawniczej oraz judykaturze ograniczając się wyłącznie do podstawowych zagadnień.

W ramach opracowania zostały ponadto zarysowane zagadnienia poboczne takie jak zasada swobody kontraktowania, przedmiot ochrony prawa autorskiego, czy też zasygnalizowanie niektórych aspektów podatkowych w przypadku przeniesienia majątkowego prawa do utworu. W głównej części opracowania opisano, podstawowe informacje dotyczące przeniesienia majątkowych praw autorskich, których zadaniem pozostawało wytłumaczenie „krok po kroku” przyczyn sformułowania odpowiednich zapisów klauzuli o przeniesienie majątkowych praw autorskich. Na końcu opracowania, w celach dydaktycznych został podany przykład klauzuli o przeniesienie autorskich praw majątkowych, która mogłaby pozostawać częścią umowy o świadczenie usług lub umowy o dzieło, będący w istocie podsumowaniem rozważań zawartych w rozdziale 4.

Wyrażam nadzieję, że niniejsza publikacja, stanowiąca jedynie bardzo skromny zarys części problematyki związanej z prawem autorskim, pokaże się pomocną w przyszłości oraz zainteresuje Państwa zgłębieniem wiedzy z zakresu prawa autorskiego.

Z poważaniem mgr Bernard Jirnov

Rozdział 1. Umowy-Zasada swobody umów

Niniejsze opracowanie dotyczy umów, których przedmiotem pozostaje przeniesienie majątkowych praw autorskich. Jako, że zasadniczą tematykę opracowania stanowią umowy, nie bez znaczenia pozostaje, aby czytelnikowi przybliżyć podstawowe, ogólne zasady dotyczące kontraktowania.

Strony zawierając umowę składają wobec siebie wzajemnie oświadczenia woli¹, o określonej treści. Sposób oraz treść złożonych oświadczeń kształtują zobowiązanie, które polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić, przy czym świadczenie może polegać albo na określonym działaniu, albo na zaniechaniu². Wierzycielem pozostaje strona, która posiada uprawnienie w postaci możliwości żądania określonego działania lub zaniechania (świadczenie) od drugiej strony stosunku zobowiązaniowego, natomiast dłużnikiem pozostaje strona, która musi spełnić obowiązek określonego działania lub zaniechania.

Najczęściej zawieranymi umowami pozostają umowy dwustronnie zobowiązujące, które najlepiej wyraża premia łacińska „*do ut des*” (daję abyś dał). Umowy tego rodzaju polegają na tym, iż obydwie strony pozostają wzajemnie wobec siebie zarazem dłużnikiem jak i wierzycielem.

Tytułem przykładu, w przypadku najbliższej czytelnikowi umowy sprzedaży, będącej umową dwustronnie zobowiązującą, sprzedawca zobowiązuje się przenieść na kupującego własność rzeczy i wydać mu rzecz, a kupujący zobowiązuje się rzecz odebrać i zapłacić sprzedawcy cenę. W tego rodzaju stosunku zobowiązaniowym sprzedawca pozostaje względem kupującego zarazem dłużnikiem, jak i wierzycielem, albowiem zobowiązuje się przenieść oraz wydać rzecz wobec kupującego (dłużnik), natomiast kupujący w sposób i na zasadach określonych w umowie tą rzecz musi odebrać oraz zapłacić (wierzyciel). Analogicznie wygląda sytuacja kupującego, albowiem własność rzeczy musi zostać na niego przeniesiona oraz rzecz wydana (wierzyciel), natomiast za tą rzecz kupujący musi uiścić względem sprzedawcy cenę (dłużnik). Umowami wzajemnie zobowiązującymi pozostają w szczególności umowa sprzedaży, zlecenia, umowa o dzieło, umowa spółki cywilnej, dzierżawy, najmu, o roboty budowlane, pożyczki, kredytu, dożywocia, darowizny etc.

Treść złożonych oświadczeń, pozwala zakwalifikować je, jako określony rodzaj umowy, co z kolei umożliwia odczytanie pewnych dodatkowych skutków z nich wynikających, które określa ustawa, w szczególności k.c.. Strony jeszcze przed czynnością zawarcia umowy, powinny dokonać pomiędzy sobą kwalifikacji umowy, którą chcą zawrzeć. Powyższe pozostaje bardzo istotnym ze względu na to, iż niektóre umowy wymagają spełnienia określonych warunków, w szczególności, co do treści jak i formy, (np. dla przeniesienia własności nieruchomości wymagana jest forma aktu notarialnego³, dla przeniesienia własności przedsiębiorstwa forma pisemna z podpisami notarialnie poświadczonymi⁴, dla przeniesienia majątkowych praw

---

¹ Patrz. art.56-65 k.c.

² Art.353 k.c.

³ Art.158 k.c.

⁴ Art.75¹ k.c.

autorskich forma pisemna - dla każdej pod rygorem nieważności⁵ itd.). W znacznej części przypadków, w szczególności, jeżeli chodzi o umowy takie jak umowa o dzieło, umowa sprzedaży, umowa zlecenia - wybór rodzaju umowy pozostaje dla stron oczywisty, dlatego też nie stwarza większych problemów intuicyjne dobranie określonego rodzaju umowy. Wskazane wyżej umowy stanowią umowy nazwane. Umowy nazwane to umowy, które posiadają szczególną regulację ustawową, zawartą w określonej grupie przepisów, w szczególności uregulowaną w k.c. Umowy nazwane to wszystkie umowy zawarte w księdze trzeciej k.c.

Od umów nazwanych należy odróżnić umowy nienazwane, które nie pozostają bezpośrednio uregulowane, tj., które nie zawierają w ustawach grupy przepisów bezpośrednio do nich przypisanych, z którymi łączy się zasada swobody zobowiązań uregulowana w art.353¹ k.c.. Wskazana regulacja stanowi, że:

art. 353¹ k.c. „Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść, lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego”.

Zasada swobody zobowiązań stanowi podwalinę prawa zobowiązań, będąc jednocześnie podstawą do zawierania umów nienazwanych, których treść może zależeć wyłącznie od ułożenia stosunku zobowiązaniowego przez strony. Jako przykład umowy nienazwanej można podać umowę spółki cichej lub umowę, w której jedna strona świadczy pracę określonego rodzaju, w zamian, za co druga zobowiązuje się udostępnić jej lokal. Do umów nienazwanych zastosowanie mają przepisy ogólne, dotyczące zobowiązań, lub inne stosowne przepisy dotyczące określonej kategorii umów.

Zasada swobody zawierania umów odnosi się do każdego rodzaju umowy, w tym umów nazwanych. Umowa może zawierać elementy kilku umów, np. umowa o świadczenie usług⁶ szkoleniowych może zawierać element umowy o dzieło, w postaci wykonania przez szkoleniowca materiałów szkoleniowych na rzecz grupy słuchaczy, bądź (w odniesieniu do materiałów szkoleniowych) element umowy o przeniesienie majątkowych praw autorskich do materiałów (stanowiących utwór). To od stron zależą wszystkie elementy umowy, w szczególności wynagrodzenie oraz sposób jej wykonania. Odnosząc się do przykładu umowy o świadczenie usług szkoleniowych, wynagrodzenie może zostać przewidziane np. wyłącznie za wykonanie materiałów szkoleniowych, natomiast sama usługa w postaci wykonania szkolenia w oparciu o wykonane materiały może zostać wykonana nieodpłatnie.

Istotnym pozostaje, że zasada swobody umów zawiera ograniczenia, wyrażone w w/w przepisie. W przypadku, gdy postanowienie umowne sprzeciwia się przepisom prawa, pozostaje ono nieważne, chyba, że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy⁷. Niemniej nie chodzi o wszystkie przepisy, lecz te, które mają charakter bezwzględnie obowiązujący, tzn. których wolą stron nie można wyłączyć lub ograniczyć. Każdorazowo, aby uznać, że dany przepis jest przepisem bezwzględnie obowiązującym należy dokonać jego wykładni. Dodatkowo treść oraz cel stosunku zobowiązaniowego nie mogą sprzeciwiać się naturze danego stosunku zobowiązaniowego oraz zasadom współżycia społecznego.

Reasumując, to od stron zależy jak nazwą i ukształtują mający je łączyć w przyszłości stosunek zobowiązaniowy, (co odnosi skutki na różnych płaszczyznach, w szczególności

⁵ Art.53 pr.aut.

⁶ Do umowy o świadczenie usług, na podstawie art.750 k.c. stosuje się przepisy o zleceniu.

⁷ Art.58 § 1 k.c.

podatkowej). Niemniej, istotnym pozostaje, aby treść stosunku zobowiązaniowego spełniała określone ustawą wymogi, albowiem w przypadku niektórych umów w razie niezawarcia stosownych klauzul, dla „wypełnienia ich braków” ustawodawca przewiduje własną konstrukcję, przyjmując, że jeżeli strony czegoś nie postanowiły, to godzą się na regulację proponowaną przez ustawodawcę. W takim wypadku, konstrukcja zamierzona przez ustawodawcę, w uproszczeniu „wprowadza do umowy” dodatkowe postanowienia. Przykładem tego rodzaju przepisu może pozostawać art.43 ust.1 pr.aut. stanowiący, że *„jeżeli z umowy nie wynika, że przeniesienie autorskich praw majątkowych lub udzielenie licencji nastąpiło nieodpłatnie, twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia”*. Powyższe powoduje, iż pierwotny zamysł ułożenia stosunku zobowiązaniowego, jaki chciały ukształtować strony, często może dalece odbiegać od zamierzonego. Najczęściej tego rodzaju przepisy wynikają z zamierzenia ustawodawcy przejawiającego się chęcią ochrony strony teoretycznie słabszej, za jaką w szczególności ustawodawca poczytuje twórcę utworu, w stosunku do przyszłego nabywcy majątkowych praw autorskich. Dlatego, w celu przybliżenia prawidłowego ułożenia stosunku zobowiązaniowego, w przedmiocie majątkowych praw autorskich, zasady dotyczące kształtowania tych stosunków zostały opisane w rozdziale 4 niniejszej publikacji.

Rozdział 2. Sygnalizacja niektórych aspektów podatkowych związanych z dokonaniem przeniesienia majątkowych praw autorskich

Problematyka prawna dotycząca prawa podatkowego, pozostaje na tyle szeroką, iż nawet dokonanie jej zarysu w zakresie przeniesienia majątkowych praw autorskich wymagałoby sporządzenia odrębnego opracowania, dlatego niniejszy rozdział wyłącznie sygnalizuje, w bardzo dużym skrócie zagadnienia związane z korzyściami podatkowymi związanymi z dokonaniem przeniesienia autorskich praw majątkowych, które mogą wystąpić zarówno po stronie nabywcy praw autorskich, jak i twórcy.

Po pierwsze należy podkreślić, że sama czynność, jaką stanowi przeniesienie praw autorskich, nie stanowi czynności podlegającej opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych, albowiem katalog czynności cywilnoprawnych podlegających podatkowi od czynności cywilnoprawnych znajdujący się w art.1 p.c.c. ma charakter zamknięty. Podatkowi od czynności cywilnoprawnych podlegają tylko te czynności cywilnoprawne, które zostały wyraźnie wymienione w ustawie. Przeniesienie majątkowych praw autorskich nie mieści się w kategoriach umów nazwanych lub nienazwanych⁸ a stanowi ono jedynie pewien "schemat" konstrukcyjny, będąc swego rodzaju nazwą rodzajową, który może zostać zamieszczony w większości umów, dlatego też przyjmuje się, że umowa o przeniesienie majątkowych praw autorskich (w przypadku, gdy stroną umowy jest pierwotny autor utworu) nie podlega opodatkowaniu, podatkiem od czynności cywilnoprawnych.

Istotne korzyści dla twórcy wynikają również z p.d.o.f. Za przychód w rozumieniu p.d.o.f. uważa się w szczególności przychody z praw autorskich i praw pokrewnych w rozumieniu pr.aut.⁸ w tym również z odpłatnego ich zbycia. Innymi słowy przychodem pozostają w szczególności zyski z udzielanych licencji do majątkowych praw autorskich lub zbycia majątkowych praw autorskich przysługujących twórcy. Dla wyżej wskazanych przychodów, bardzo istotną regulacją pozostaje art.22 ust.9 pkt.3 stanowiący, iż:

art. 22 ust.9 pkt.3 p.d.o.f. „ Koszty uzyskania niektórych przychodów określa się: z tytułu korzystania przez twórców z praw autorskich i artystów wykonawców z praw pokrewnych, w rozumieniu odrębnych przepisów, lub rozporządzania przez nich tymi prawami - w wysokości 50 % uzyskanego przychodu, z tym, że koszty te oblicza się od przychodu pomniejszonego o potrącone przez płatnika w danym miesiącu składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz na ubezpieczenie chorobowe, o których mowa w art. 26 ust. 1 pkt 2 lit. b, których podstawę wymiaru stanowi ten przychód”.

Wobec powyższego, w przypadku, gdy osoba fizyczna uzyska przychód z autorskich praw majątkowych, to pomniejszamy go o naliczone przez płatnika w danym miesiącu składki na ubezpieczenia emerytalne⁹ i rentowe¹⁰ oraz na ubezpieczenie chorobowe¹¹, (o ile w konkretnej sytuacji istnieje obowiązek ich odprowadzenia), a następnie od uzyskanej różnicy odejmujemy 50%.

---

⁸ Art. 18 p.d.o.f.

⁹ 19.52%

¹⁰ 6%

¹¹ 2.45%

Nadto, na gruncie p.t.u., dochodzi również do uprzywilejowanego traktowania twórców, będących podatnikami podatku VAT. Zwolnione od podatku pozostają następujące kategorie usług:

1) Udzielanie licencji lub upoważnienie do korzystania z licencji oraz przeniesienie autorskiego prawa majątkowego w odniesieniu do programu komputerowego - bez pobrania należności na rzecz szkół i przedszkól publicznych oraz niepublicznych, szkół wyższych jak również placówek opiekuńczo-wychowawczych¹².

2) Usługi kulturalne świadczone przez indywidualnych twórców i artystów wykonawców, wynagradzane w formie honorariów, w tym za przekazanie lub udzielenie licencji do praw autorskich lub praw do artystycznego wykonania utworów,¹³

Wreszcie usługi twórców i artystów wykonawców (bez względu na symbol PKWiU) w rozumieniu przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych wynagradzane w formie honorariów za przekazanie lub udzielenie licencji do praw autorskich lub praw do artystycznego wykonania pozostają opodatkowane stawką podatku od towarów i usług w wysokości 8%¹⁴, a nie podstawową w wysokości 23%. Niemniej, podstawą do obliczenia wyżej wskazanych należności podatkowych pozostaje wyłącznie wynagrodzenie autorskie.

Istotnym jest, że wyżej wymieniona stawka dotyczy wyłącznie twórców, natomiast w przypadku dokonania pochodnego przeniesienia majątkowego prawa autorskiego, lub udzielenia licencji stawka podatku od towarów i usług wynosić będzie 23%.

Na marginesie należy stwierdzić, że prawa autorskie lub autorskie prawa pokrewne oraz licencje, zarówno w przypadku osób fizycznych, jak i osób prawnych podlegają, amortyzacji. Niemniej, co do zasady okres dokonywania odpisów amortyzacyjnych od wartości tych praw nie może pozostawać krótszy aniżeli 24 miesiące. Przy tak ustalonym okresie wartość początkową praw majątkowych, w tym licencji i autorskich praw majątkowych, stanowi cena nabycia tych praw, przy uwzględnieniu, że jeżeli wynagrodzenie (opłaty) wynikające z umowy licencyjnej albo z umowy o przeniesienie innych praw majątkowych jest uzależnione od wysokości przychodów z licencji lub praw uzyskanych przez licencjobiorcę albo nabywcę - przy ustalaniu wartości początkowej praw majątkowych, w tym licencji, nie uwzględnia się tej części wynagrodzenia¹⁵.

¹² Art.43 ust.1 pkt.13 p.t.u.

¹³ Art.43 ust.1 pkt.33 lit.b. p.t.u.

¹⁴ Pozycja 181 załącznika nr 3 do p.t.u., w zw. z art.146a, pkt.2 p.t.u.

¹⁵ Odpowiednio art.22 b ust.1 pkt.4-5, art. 22g ust.1 pkt.18 a, art. 22m ust. 1 pkt.1)-2) p.d.o.f. oraz art.16b ust.1 pkt.4), art.16g ust.14, art.16m ust.1 pkt.1)-2) p.d.o.p.

Rozdział 3. Przedmiot ochrony prawa autorskiego

Pojęcie utworu stanowi istotną część przedmiotu ochrony prawa autorskiego. Innymi słowy konieczność przeniesienia autorskich praw majątkowych lub udzielenia licencji występować będzie, co do zasady w przypadku takich przejawów ludzkiej działalności, które pozostają utworem w rozumieniu art.1 ust.1 „pr.aut.”. Wskazana regulacja stanowi, że:

art.1 ust.1 pr. aut. „Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór)”.

Utwór stanowi szeroko rozumiany przejaw ludzkiego procesu myślowego, będąc zdematerializowanym dobrem twórcy, które przejawia się na płaszczyźnie abstrakcyjnej. Niemniej wytwór niematerialny, aby uzyskać kwalifikację "utworu" w rozumieniu art. 1 ust. 1 pr.aut., powinien wykazywać łącznie następujące cechy:

- a) stanowić rezultat pracy człowieka (twórcy),
- b) stanowić przejaw działalności twórczej,
- c) mieć indywidualny charakter.¹⁶

Na potrzeby niniejszego opracowania, należy uogólnić definicję utworu poprzez wskazanie, że utwór powinien stanowić uzewnętrzniony przejaw działalności o charakterze kreatywnym, cechujący się indywidualnością, będący dobrem prawnym stanowiący przedmiot niematerialny, niebędący rzeczą, będący jednocześnie uzewnętrznionym przejawem działalności twórczej, (przy czym bez znaczenia może pozostawać, że utwór zawiera zapożyczenia z innego utworu). Najczęściej wytwarzanymi przez organizacje pozarządowe utworami pozostają utwory w postaci grafik (w szczególności loga, plakaty etc.), strony internetowe, materiały szkoleniowe, materiały zawierające treści informacyjne, publikacje etc.

Należy mieć na względzie, iż aby można było określić utwór objąć ochroną, musi on pozostawać wyrażony, dlatego nie pozostają objęte ochroną odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne¹⁷, albowiem określenie "przejaw" oznacza każdy uzewnętrzniony rezultat działania człowieka. Dlatego też utwór pozostaje objęty ochroną dopiero od chwili jego utrwalenia w określonej formie¹⁸ (nie musi zostać on ukończony). Natomiast ochrona przysługuje twórcy z mocy prawa, niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności przez autora¹⁹. Dla przykładu nie pozostają utworem, raporty biegłych rewidentów, czy też architektoniczne projekty branżowe, albowiem nie spełniają one wyżej wskazanych cech. Wobec czego, w przypadku, gdy przedmiot zawieranej przez strony umowy nie zawiera znamion opisanych powyżej, to nie zaistnieje potrzeba stosowania do niego reżimów dotyczących przeniesienia majątkowych praw autorskich opisanych w rozdziale 4 niniejszej publikacji.

Ustawodawca doprecyzowuje pojęcie utworu, wskazując przykładowy otwarty katalog utworów, do których można zaliczyć w szczególności utwory:

¹⁶ Barta Janusz, Czajkowska-Dąbrowska Monika, Cwiakalski Zbigniew, Markiewicz Ryszard, Traple Elżbieta-komentarz, ABC 2001 Komentarz do art.1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

¹⁷ Art.1 ust.2 pr.aut.

¹⁸ Art.1 ust.3 pr.aut.

¹⁹ Art.1 ust.4 pr.aut.

- „1) wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);
2) plastyczne;
3) fotograficzne;
4) lutnicze;
5) wzornictwa przemysłowego;
6) architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne,
7) muzyczne i słowno-muzyczne;
8) sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne;
9) audiowizualne (w tym filmowe)”

Przedmiotem ochrony prawa autorskiego pozostają również utwory zależne (opracowania), w szczególności tłumaczenia, przeróbki, lub adaptacje²⁰. Niemniej, wymaganie "twórczego" charakteru, w rozumieniu prawa autorskiego, dotyczy również opracowania, co oznacza, że także utwór zależny musi spełniać zasadniczy warunek przyznania mu ochrony autorskiej, czyli być rezultatem twórczości. Utwory zależne pozostają przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego, niemniej należy pamiętać, że prawo do rozporządzania i korzystania z opracowania zależy wyłącznie od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego, dlatego właśnie stanowią one tzw. *prawa zależne*. Innymi słowy, jeżeli chcemy korzystać z opracowania, lub czerpać z niego zyski w szczególności poprzez jego sprzedaż, lub odpłatne publiczne udostępnienie musimy uzyskać zgodę twórcy utworu pierwotnego²¹. Zgoda twórcy nie jest wymagana w przypadku, gdy autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły²² (w przypadku baz danych spełniających cechy utworu zezwolenie twórcy jest konieczne także na sporządzenie opracowania)²³. Jako, że opracowania stanowią prawo zależne - na egzemplarzach opracowania każdorazowo wskazywać należy twórcę i tytuł utworu pierwotnego, albowiem brak ich wskazania stanowi naruszenie autorskich praw osobistych²⁴.

Reasumując, w istocie, to czy będziemy mieli w określonym stanie faktycznym do czynienia z utworem, w szczególności zależność będzie każdorazowo od jego indywidualnych cech. Ustalając, iż mamy do czynienia z uzewnętrznionym przejawem działalności człowieka, następczo musimy określić stopień indywidualności utworu, z zastrzeżeniem, że należy rozumieć ją dosyć szeroko.

---

²⁰ Art.2 ust.1 pr.aut.

²¹Więcej, patrz rozdział 2 podrozdział 4).

²² Problematykę wygaśnięcia majątkowych praw autorskich do utworu reguluje w szczególności art. 36 pr.aut. stanowiący, że „Z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, autorskie prawa majątkowe gasną z upływem lat siedemdziesięciu:

- 1) od śmierci twórcy, a do utworów współautorskich - od śmierci współtwórcy, który przeżył pozostałych,
- 2) w odniesieniu do utworu, którego twórca nie jest znany - od daty pierwszego rozpowszechnienia, chyba że pseudonim nie pozostawia wątpliwości co do tożsamości autora lub jeżeli autor ujawnił swoją tożsamość,
- 3) w odniesieniu do utworu, do którego autorskie prawa majątkowe przysługują z mocy ustawy innej osobie niż twórca - od daty rozpowszechnienia utworu, a gdy utwór nie został rozpowszechniony - od daty jego ustalenia,
- 4) w odniesieniu do utworu audiowizualnego - od śmierci najpóźniej zmarłej z wymienionych osób: głównego reżysera, autora scenariusza, autora dialogów, kompozytora muzyki skomponowanej do utworu audiowizualnego”.

²³ Art.2 ust.2 pr. aut.

²⁴ Więcej patrz rozdział 4 podrozdział 6).

Rozdział 4. Klauzula dotycząca przeniesienia autorskich praw majątkowych

Niniejszy rozdział stanowi *meritum*, albowiem dotyczyć on będzie zagadnienia w postaci formułowania klauzul umownych, których przedmiotem jest przeniesienie majątkowych praw autorskich. W ramach niniejszego rozdziału omówimy zarys wybranych zagadnień zawartych w rozdziale 5 pr.aut. pn. „Przejsie autorskich praw majątkowych”.

Zasadą jest, że majątkowe prawa autorskie mogą zostać przeniesione w drodze dziedziczenia lub na podstawie umowy²⁵. Dla celów niniejszego opracowania istotne znaczenie ma drugi z podanych sposobów przeniesienia prawa. Tematyka zawarta w niniejszym rozdziale nie może pozostawać obojętną dla podmiotów zawierających umowy dotyczące utworów²⁶, albowiem umowy w przedmiocie przeniesienia majątkowych praw autorskich dla swej ważności wymagają formy pisemnej. Wskazany obowiązek wynika bezpośrednio z treści art. 53 pr. aut.

art. 53 pr.aut. „Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych wymaga zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności”.

Wobec, czego jeżeli strony nie dokonają zawarcia umowy o przeniesienie praw autorskich w drodze pisemnej, w rozumieniu art.78 k.c., to nie dojdzie również do ich przeniesienia. Nadto umowa o przeniesienie praw autorskich wymaga, aby zostały w niej zawarte swoiste sformułowania, w szczególności w postaci wyraźnego wskazania pól eksploatacji, których treść reguluje pr.aut.. Tytułem przykładu, jeżeli strony umowy o dzieło, której przedmiotem pozostaje wykonanie utworu w postaci logo, umówią się, że twórca wykona logo oraz przeniesie je utrwalone na płycie CD na rzecz nabywcy, z pominięciem w treści umowy uregulowań dotyczących przeniesienia praw autorskich, to nabywca nabywa wyłącznie własność płyty CD, na której utrwalono logo, bez prawa do korzystania z logo. Tego rodzaju umowa w żadnym stopniu nie będzie odnosiła skutku w postaci przeniesienia majątkowych praw autorskich. Powyższe wynika z regulacji art.52 ust.1 pr aut.

art.52 ust.1 pr.aut. „Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, przeniesienie własności egzemplarza utworu nie powoduje przejścia autorskich praw majątkowych do utworu”.

Tytułem wzmianki, należy zauważyć, że swego rodzaju wyjątek od wskazanej zasady stanowią projekty architektoniczne lub architektoniczno-urbanistyczne, albowiem w przypadku nabycia egzemplarza projektu, nabywca ma prawo do zastosowania go do jednej budowy, co wynika z art. 61 pr. aut. (niemniej w tym przypadku, nie dochodzi do przeniesienia majątkowych praw autorskich, lecz do udzielenia quasi licencji wynikającej z przepisów pr.aut.).

art. 61 pr.aut. „Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, nabycie od twórcy egzemplarza projektu architektonicznego lub architektoniczno-urbanistycznego obejmuje prawo zastosowania go tylko do jednej budowy”.

Znajomość zasad formułowania odpowiedniej klauzuli pozwala nie tylko na przeniesienie majątkowych praw autorskich do utworu w zakresie, w jakim faktycznie życzy sobie tego nabywca prawa, lecz również na zabezpieczenie jego interesów, albowiem przepisy dotyczące praw autorskich ustawodawca skonturował w taki sposób, aby chronić, co do zasady twórcę.

²⁵ Art.41 ust.1 pkt.1 pr.aut.

²⁶ Szerzej na temat utworu w rozdziale 3.

Dlatego też w niniejszym rozdziale w sposób prosty pragnę przybliżyć czytelnikowi, który będzie w przyszłości pełnił rolę nabywcy majątkowych praw autorskich, jakie elementy winna zawierać klauzula o przeniesieniu majątkowych praw autorskich do utworu, podając jednocześnie przykłady ich sformułowania.

Na początku, zauważyć należy, że umowa o przeniesienie praw autorskich może dotyczyć istniejącego już prawa autorskiego do utworu, lub prawa, które ma dopiero powstać. Ten drugi rodzaj umów pozostaje częściej stosowanym w obrocie gospodarczym. Najczęściej klauzula o przeniesieniu majątkowych praw autorskich pozostaje wprowadzona do umowy o dzieło lub umowy o świadczenie usług (zlecenia), co wynika z faktu, iż umowa o przeniesienie praw autorskich stanowi swego rodzaju schemat konstrukcyjny, który z powodzeniem można zastosować w większości kategorii umów.

Przedmiotem umów o przeniesienie majątkowych praw autorskich, nie mogą pozostawać jednak wszystkie utwory lub wszystkie utwory określonego rodzaju tego samego twórcy mające powstać w przyszłości. Tego rodzaju zastrzeżenie pozostaje nieważnym, co jasno wynika z treści art.41 ust.3 pr. aut.

art.41 ust.3 pr.aut. „Nieważna jest umowa w części dotyczącej wszystkich utworów lub wszystkich utworów określonego rodzaju tego samego twórcy mających powstać w przyszłości”.

Tytułem przykładu, nieprawidłowo sformułowanym pozostaje przedmiot umowy w sytuacji, gdy, zastrzegamy, przeniesienie majątkowych praw autorskich do wszystkich prac wykonanych przez określonego grafika, lub rodzajowo np. do wszystkich logo, jakie zostaną przez niego wykonane w przyszłości. Przedmiot umowy musi dotyczyć określonych utworów, ujętych ilościowo oraz istotnym pozostaje, aby został jak najbardziej szczegółowo opisany w treści umowy.

1) Wynagrodzenie z tytułu przeniesienia majątkowego prawa autorskiego oraz moment dokonania przeniesienia

Należy mieć na względzie, że w umowie zawierającej zapisy o przeniesieniu majątkowych praw autorskich, musi zostać wyraźnie wskazane, że dotyczy ona przeniesienia autorskich praw majątkowych. W przypadku braku takiego sformułowania, w przyszłości może się okazać niemożliwym wykazanie, że doszło do faktycznego przeniesienia autorskich praw majątkowych, a zawartą umowę (w przypadku, gdy będą w niej zawarte stosowne pola eksploatacji), poczytywać się będzie za udzielenie licencji²⁷. Przykładowo, gdy w umowie znajdzie wyłącznie odzwierciedlenie zapis, iż na nabywcę zostało przeniesione wyłączne prawo do druku, wydawania i sprzedaży utworu, bez zastrzeżenia, że doszło do udzielenia takiego uprawnienia w ramach „przeniesienia majątkowych praw autorskich”, to nabywca nie będzie pozostawać następcą prawnym autora, albowiem udzielono mu wyłącznie licencji. Powyższe wynika z art.65 pr. aut.

art. 65 pr.aut. „W braku wyraźnego postanowienia o przeniesieniu prawa, uważa się, że twórca udzielił licencji”.

²⁷ Więcej patrz rozdział 4 podrozdział 12.

Wskazana regulacja stanowi przełamanie zasady zgodnie, z którą charakter umowy wynika z jej treści²⁸, albowiem nakazuje tłumaczyć wszelkie wątpliwości na korzyść twórcy. W takim wypadku należy przyjąć licencyjny charakter umowy.

Wyjątkiem od wskazanej reguły pozostaje umowa o pracę w przypadku której jeżeli inaczej nie postanowiono, pracodawca, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron²⁹.

Niezależnie od powyższego, w treści klauzuli dotyczącej przeniesienia majątkowych praw autorskich powinien zostać zawarty zwrot bezpośrednio wskazujący na to czy autor dokona przeniesienia własności autorskich praw majątkowych do utworu odpłatnie, czy też nieodpłatnie. Wskazany element wydaje się oczywistym, niemniej strony bardzo często o nim zapominają (wskazując, np. w ramach umowy o dzieło wyłącznie na wynagrodzenie z tytułu wykonania dzieła). Zaniechanie tego rodzaju powoduje narażenie nabywcy na poniesienie strat, co jasno wynika z art.43 ust.1 pr.aut.:

art. 43 ust.1 pr. aut. „Jeżeli z umowy nie wynika, że przeniesienie autorskich praw majątkowych lub udzielenie licencji nastąpiło nieodpłatnie, twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia”.

Ze wskazanego przepisu wynika zasada odpłatności umów przenoszących autorskie prawa majątkowe. Niemniej, nie bez znaczenia pozostaje, że nie wystarczy wyłącznie wskazanie, iż przeniesienie majątkowego prawa do utworu zostaje dokonane odpłatnie, lub w ramach wynagrodzenia określonego w konkretnej jednostce redakcyjnej umowy, albowiem tego rodzaju zapis, (jeżeli nie znajduje doprecyzowania w pozostałej części umowy) w określonych przypadkach może okazać się równoznacznym z brakiem zapisu w przedmiocie wynagrodzenia. Innymi słowy wynagrodzenie za utwór (o ile nie mamy do czynienia z nieodpłatnym przeniesieniem majątkowych praw autorskich) powinno zostać określone w sposób precyzyjny i jasny. W przeciwnym wypadku zastosowanie znajduje regulacja art. 43 ust.2 pr.aut., stanowiąca istotne doprecyzowanie cytowanego wyżej ustępu pierwszego, zgodnie, z którą:

art.43 ust.2 pr.aut „Jeżeli w umowie nie określono wysokości wynagrodzenia autorskiego, wysokość wynagrodzenia określa się z uwzględnieniem zakresu udzielonego prawa oraz korzyści wynikających z korzystania z utworu”.

Należy zważyć, że reguły, o których mowa w cytowanej regulacji znajdują zastosowanie tylko wówczas, jeżeli wysokość lub sposób obliczania wynagrodzenia nie zostały wyraźnie określone w umowie, bądź nie zostało bezpośrednio wskazane, że do przeniesienia prawa autorskiego dochodzi nieodpłatnie. W takim przypadku, w celu zastosowania regulacji ust.2 tj. określenia wysokości wynagrodzenia, bierze się pod uwagę np. liczbę egzemplarzy, które mogą być wytworzone na podstawie umowy, terytorialny zakres eksploatacji utworu, uzyskiwane wpływy z rozpowszechniania utworu etc.

Reasumując każdorazowo należy mieć na względzie, aby wynagrodzenie należne twórcy zostało szczegółowo doprecyzowane w postanowieniach kontraktowych, lub zostało bezpośrednio wyrażone, że prawa autorskie do utworu zostają przeniesione nieodpłatnie,

²⁸ Treść umowy należy odczytywać zgodnie z zasadami wynikającymi z art.65 k.c

²⁹ Art. 12 ust. 1 pr.aut.

albowiem w takim wypadku ograniczamy możliwość dochodzenia przez autora wynagrodzenia z tytułu przeniesienia majątkowych praw autorskich w przyszłości.

W sytuacji określenia wynagrodzenia z tytułu dokonania przeniesienia majątkowego prawa autorskiego do utworu, należy mieć również na względzie, aby wynagrodzenie to pozostawało adekwatne do wartości przenoszonego prawa, albowiem zgodnie z art. 44 pr. aut. twórca może przysługiwać roszczenie o dokonanie podwyższenia wynagrodzenia z tytułu przeniesienia praw autorskich, w przypadku zaniżenia wynagrodzenia autorskiego. Artykuł 44 pr.aut. statuuje, iż:

art.44 pr.aut „W razie rażącej dysproporcji między wynagrodzeniem twórcy a korzyściami nabywcy autorskich praw majątkowych lub licencjodawcy, twórca może żądać stosownego podwyższenia wynagrodzenia przez sąd”.

Wobec czego doprecyzowując wynagrodzenie, bądź jednoznacznie wskazując, że dochodzi do nieodpłatnego przeniesienia prawa Wykonawcy uniemożliwiamy zastosowanie regulacji art.43 ust.2 pr.aut., niemniej w obu przypadkach zastosowanie może znaleźć regulacja art.44 pr.aut. Z drugiej jednak strony, nie należy przesadnie obawiać się konsekwencji wynikających z regulacji art.44 pr.aut, albowiem dysproporcja wynikająca z zaniżenia wynagrodzenia twórcy w stosunku do korzyści nabywcy musi pozostawać rażąca (niemniej może ujawnić się dopiero po pewnym czasie), natomiast ciężar udowodnienia tej dysproporcji spoczywać będzie na twórcy³⁰.

Należy mieć na względzie, że w sytuacji, gdy wynagrodzenie autora zostanie określone w taki sposób, że będzie ono zależało od przyszłej wysokości wpływów nabywcy z tytułu korzystania z utworu, każdorazowo twórca będzie miał prawo do otrzymania od nabywcy informacji i wglądu w niezbędnym zakresie do dokumentacji mającej istotne znaczenie dla określenia wysokości tego wynagrodzenia. Nadto w takiej sytuacji, gdy strony dodatkowo określą w umowie wynagrodzenie twórcy procentowo od ceny sprzedaży egzemplarzy utworu, a cena ta ulegnie w przyszłości podwyższeniu, twórca należąc się będzie umówiony procent od egzemplarzy sprzedanych po podwyższonej cenie. Wreszcie, jednostronne obniżenie ceny sprzedaży egzemplarzy utworu przed upływem roku od przystąpienia do rozpowszechniania utworu nie wpływa na wysokość wynagrodzenia³¹. Wobec powyższego najbezpieczniejszym sposobem określenia wynagrodzenia jest wynagrodzenie kwotowe..

Nie bez znaczenia pozostaje również moment (termin³²) przeniesienia prawa autorskiego. Należy bowiem odróżniać moment przeniesienia własności majątkowego prawa autorskiego, od momentu przeniesienia własności nośników, na jakich utwór został utrwalony np. płyty CD, na której znajdują się utwory utrwalone w formie cyfrowej. Moment ten może pozostawać określony w przyszłości w różnorodny sposób, w szczególności poprzez wskazanie daty, upływu dni od zawarcia umowy czy też realizacji przez stronę określonej czynności. Niemniej w przypadku, gdy mamy do czynienia z umową zobowiązującą do przeniesienia autorskich praw majątkowych (umowa ta nie ma charakteru rozporządzającego), jeżeli strony nie wskażą w umowie innego terminu przeniesienia praw autorskich, to terminem tym pozostawać będzie moment przyjęcia utworu, co wynika z art.64 pr.aut.

art. 64 pr.aut. „Umowa zobowiązująca do przeniesienia autorskich praw majątkowych przenosi na nabywcę, z chwilą przyjęcia utworu, prawo do wyłącznego korzystania z utworu na określonym w umowie polu eksploatacji, chyba że postanowiono w niej inaczej”.

³⁰ Art.6 k.c.

³¹ Art.47-48 pr.aut.

³² Przy określaniu terminu należy mieć na względzie przepisy art.110-116 k.c.

Dla potrzeb niniejszego opracowania, tytułem przykładu rozważymy przeniesienie praw autorskich w ramach umowy o dzieło, oznaczając w treści, podawanych przykładowych zapisów umownych przyjmującego zamówienie, jako „Wykonawcę”, natomiast nabywcę praw autorskich, jako „Zamawiającego”. W przypadku zawarcia innego rodzaju umowy, aniżeli umowa o dzieło, treść klauzuli w zasadzie nie ulegałaby istotnej zmianie, poza modyfikacją nazewnictwa podmiotów np. na „zleceniobiorca” i „zleceniodawca” (podmioty te mogą zostać nazwane w sposób odmienny w zależności od decyzji stron oraz sposobu skonstruowania umowy jak również jej rodzaju). Wobec powyższego tytułem podsumowania niniejszego podrozdziału ustęp pierwszy klauzuli dotyczącej przeniesienia majątkowego prawa autorskiego, w przypadku odpłatnego przeniesienia prawa może zostać sporządzony w następujący sposób:

„Na podstawie niniejszej umowy, zgodnie z postanowieniami niniejszego paragrafu³³ Wykonawca przenosi na Zamawiającego w ramach X%³⁴ wynagrodzenia określonego w §X³⁵ majątkowe prawa autorskie do utworu szczegółowo opisanego w §X³⁶, zwanego dalej „utworem”, z chwilą jego dostarczenia przez Wykonawcę na rzecz Zamawiającego. Wykonawca oświadcza, że należność wskazana w zdaniu pierwszym wyczerpuje wszelkie roszczenia Wykonawcy wobec Zamawiającego z tytułu realizacji obowiązków wskazanych w niniejszym paragrafie, w szczególności przeniesienia majątkowych praw autorskich na wszystkich polach eksploatacji wskazanych w ust. X³⁷. Jednocześnie Wykonawca oświadcza, iż wszelkie jego oświadczenia wyrażone w treści niniejszego paragrafu nie zostaną przez niego cofnięte, natomiast dokonanie przez niego cofnięcia któregośkolwiek uprawnień Zamawiającego powodować będzie odpowiedzialność Wykonawcy z tytułu nieprawidłowego wykonania umowy³⁸”.

2) Zakres dokonania przeniesienia majątkowych praw autorskich

Umowy przenoszące majątkowe prawa autorskie są umowami, których celem jest zmiana uprawnionego z tytułu praw autorskich, (twórcy/zbywcy) na nabywcę. Na gruncie prawa polskiego przyjęto model przeniesienia, w wyniku, którego uprawniony przestaje być podmiotem przenoszonego prawa, a nabywca, natomiast staje się jego podmiotem w przeniesionym zakresie. Dlatego dla dokonania przeniesienia majątkowego prawa autorskiego kluczowym pozostaje dokładne wskazanie zakresu, w jakim ma zostać ono przeniesione. Innymi słowy, strony winny wskazać, na jakich polach eksploatacji możliwym będzie korzystanie przez nabywcę z utworu w przyszłości.

W pr.aut. brak jest definicji pola eksploatacji, a ustawodawca jedynie w art.50 pr.aut. wskazuje przykładowy katalog tych pól. W literaturze wielokrotnie podejmowano próby zdefiniowania pól eksploatacji, których szczegółowe prezentowanie na gruncie niniejszego opracowania pozostaje niecelowym. Należy wskazać, że zgodnie ze stanowiskami

³³ Treść klauzuli zakłada, że całość postanowień dotyczących przeniesienia majątkowych praw autorskich, zostanie zawarta w umowie w jednej jednostce redakcyjnej w postaci paragrafu.

³⁴ Należy wskazać wartość procentową całości wynagrodzenia wynikającego z realizacji umowy np. z tytułu realizacji szkolenia, w przypadku, gdy przeniesienie praw autorskich dotyczy np. materiałów szkoleniowych.

³⁵ Zapis został skonstruowany przy założeniu, że kwota całkowitego wynagrodzenia, należnego Wykonawcy z tytułu realizacji umowy została podana w innym paragrafie (jednostce redakcyjnej) umowy.

³⁶ Zapis został skonstruowany przy założeniu, że utwór został opisany w innym paragrafie (jednostce redakcyjnej). Odnośnie utworu, patrz uwagi zawarte w rozdziale 3.

³⁷ Zapis zakłada, że wskazanie pól eksploatacji zostało dokonane w innej jednostce redakcyjnej w ramach opisywanego paragrafu w postaci ustępu.

³⁸ Ostatnie zdanie zapisu, ma charakter bardziej porządkujący oraz informacyjny.

podnoszonymi doktrynie, za pole eksploatacji uważa się formę korzystania z utworu wyraźnie odrębną pod względem technicznym lub ekonomicznym, bądź sposób eksploatacji uznany przez praktykę obrotu za samodzielny pod względem technicznym i ekonomicznym (istnieją stanowiska wskazujące wyłącznie na odrębność ekonomiczną). Względnie wskazuje się kryteria wyodrębnienia pól eksploatacji podając je, jako odmienność techniczną, nowy krąg odbiorców, kreowanie nowego rynku, pojawienie się nowego podmiotu rozpowszechniającego, odrębne ekonomiczne znaczenie, terytorialny lub językowy zasięg użytku. W dużym uproszczeniu myślowym, na potrzeby niniejszego opracowania można stwierdzić, że obszary, które dają się wyodrębnić ekonomicznie, na których będzie możliwym w przyszłości korzystanie z utworu (jego eksploataowanie) pozostają „*polami eksploatacji*”.

Omawiana część klauzuli pozostaje, w zasadzie istotą dokonania przeniesienia prawa autorskiego do utworu, natomiast sposób ukształtowania zapisu jest niezwykle ważnym, co wynika jednoznacznie z art.41 ust.2 pr. aut.

„art. 41 ust. 2 pr.aut. „Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych lub umowa licencyjna obejmuje wyłącznie pola eksploatacji wyraźnie w niej wymienione”.

Należy zauważyć, że często stosowanym uproszczeniem jest stwierdzenie, iż umowa niewymieniająca wyraźnie pól eksploatacji jest umową nieważną, albowiem wskazany przepis art. 41 ust. 2 pr. aut. nie daje do takiego stanowiska podstaw, stanowiąc jedynie, że umowa obejmuje pola eksploatacji wyraźnie w niej wymienione, z czego zaś wynika, że nie obejmuje ona pól wyraźnie w niej niewymienionych. Wskazana regulacja nie stanowi o bycie prawnym samej umowy, a jedynie odnosi się do jej zakresu przedmiotowego. Konsekwencją niewyraźnego wymienienia pól eksploatacji będzie jedynie skuteczność umowy w zakresie pól wyraźnie wymienionych, a w pozostałym zakresie poddanie jej ogólnym dyrektywom wykładni z uwzględnieniem zapisów pr.aut.. Niemniej należy mieć na uwadze, że umowa przenosząca autorskie prawo majątkowe, w której nie wymieniono żadnego pola eksploatacji jest nieważna z uwagi na naruszenie przepisów o formie pisemnej umowy³⁹. Innymi słowy wskazanie pól eksploatacji stanowi przedmiot umowy o przeniesienie majątkowych praw autorskich. W przypadku braku wyraźnego wskazania pól eksploatacji, może dojść do sytuacji, w której w umowie nie zostaną wskazane warunki przedmiotowo istotne, co może odnieść skutek zupełnie odmienny, aniżeli życzyłby sobie przyszły nabywca, w szczególności w postaci braku przeniesienia prawa.

W istocie bardzo niesposób jednoznacznie określić jaki stopień restrykcyjności w wyraźnym wymienieniu pól eksploatacji przyjmuje ustawodawca⁴⁰. Wydaje się, że wymóg wyraźnego wymienienia pól eksploatacji w umowie oznacza, że dla owego wymienienia zostały przewidziane kwalifikowane warunki. Wymienienie wyraźne musi po pierwsze oznaczać, że ustawodawca wyłącza skuteczność umowy, w której wskazanie pól eksploatacji odbywałoby się w sposób dorozumiany. Dlatego za wyraźne oznaczenie pól eksploatacji należy rozumieć wskazanie za pomocą znaków słownych lub innych na konkretne pole eksploatacji, którego określenie jest jednakowo rozumiane przez strony. Wobec czego wydaje się, że błędnym (a już na pewno naruszającym postanowienia art.41 ust.4 pr.aut.⁴¹) pozostaje przykładowy zapis umowy mówiący wyłącznie o „wszystkich” polach eksploatacji, lub „wszystkich

³⁹ Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności, natomiast brak jakiegokolwiek pola eksploatacji, powoduje, że nie zostało ono wyrażone w formie pisemnej, a co za tym idzie zgodnie z art.41 ust.2 pr.aut. nie dochodzi do przeniesienia praw autorskich, ze względu na nie wskazanie pól eksploatacji.

⁴⁰ W doktrynie pojawiają się stanowiska sprzeczne, co do rozumienia, wskazanego przepisu w zakresie rygorystki określenia pól eksploatacji, jaką winny kierować się strony.

⁴¹ Zgodnie z powołaną regulacją „ Umowa może dotyczyć tylko pól eksploatacji, które są znane w chwili jej zawarcia”.

przysługujących uprawnionemu” ,bądź też „wszystkich wymienionych w ustawie” polach eksploatacji, w przypadku, gdy nie będzie on zawierał stosownego doprecyzowania. Niezależnie od tego, jaki stopień restrykcyjności przyjmiemy, najbezpieczniej jest każdorazowo enumeratywnie wskazać pola eksploatacji, które będą przysługiwać nabywcy w przyszłości.

Dokonując wskazania określonych pól eksploatacji należy to czynić z uwzględnieniem, że za każde odrębne pole eksploatacji autorowi służy odrębne wynagrodzenie, chyba, że w umowie postanowiono inaczej, o czym wyraźnie stanowi treść art.45 pr.aut.

art. 45 pr.aut. „Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, twórcy przysługuje odrębne wynagrodzenie za korzystanie z utworu na każdym odrębnym polu eksploatacji”.

Dlatego bardzo ważnym jest, aby każdorazowo zastanowić się, do jakich celów w istocie nabywcy będzie służył określony utwór, a następnie w punktach wyszczególnić poszczególne pola eksploatacji, ze wskazaniem, że wynagrodzenie należne twórcy (o ile zostało przewidziane) pozostaje należnym za wszystkie pola eksploatacji wskazane w umowie.

Jak zostało powiedziane powyżej, ustawodawca wskazał przykładowy katalog pól eksploatacji w art. 50 pr aut., który stanowi, że:

„art. 50. Odrębne pola eksploatacji stanowią w szczególności:

- 1) w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu - wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową;*
- 2) w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono - wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy;*
- 3) w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż określony w pkt 2 - publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym”.*

Wyżej wskazany katalog pól eksploatacji każdorazowo może być rozszerzany o poszczególne pola eksploatacji, w zależności od potrzeb, stron istniejących przy zawarciu konkretnej umowy.

Nadto, należy pamiętać, że jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, to powinien on być zgodny z jego charakterem i przeznaczeniem oraz przyjętymi zwyczajami, co wynika jasno z art.49 ust.1 pr.aut.

art. 49. 1. pr.aut. „Jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, powinien on być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami”.

Tytułem doprecyzowania należy wskazać, że nie każdy dający się wyodrębnić sposób korzystania z utworu według dowolnych kryteriów jest polem eksploatacji, albowiem sposób ten musi być powiązany z wskazanymi na wstępie kryteriami. Poprzez sformułowanie „sposób korzystania” z utworu należy odczytywać tego rodzaju sposób korzystania, który nie mieści się w pojęciu pola eksploatacji, ale jest dopuszczalnym umownym ograniczeniem swobody korzystania z utworu przez nabywcę praw na przeniesionym lub licencjonowanym polu eksploatacji. Innymi słowy strony mogą pomiędzy sobą ograniczyć sposób korzystania z utworu, natomiast, jeżeli tego nie uczynią zastosowanie znajduje wyżej wskazana regulacja.

Reasumując, zapis umowny wynikający z powyższych rozważań może przedstawiać się w sposób następujący:

„Przeniesienie, majątkowych praw autorskich, do utworu następuje bez ograniczenia, co do terytorium, czasu, ilości egzemplarzy, na następujących polach eksploatacji:

a) w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu - wytwarzania egzemplarzy utworu wszystkimi technikami znanymi w dniu zawarcia umowy, w tym w szczególności techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową;

b) w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono – w szczególności wprowadzania do obrotu, użyczenia lub najmu oryginału albo egzemplarzy utworu;

c) w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż określony w lit.b) - publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i remitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym, w szczególności poprzez wprowadzanie w wersji cyfrowej do pamięci komputera i wykorzystywania oraz publikowania w internecie”⁴².

3) Prawo pierwokupu oraz zastrzeżenie ceny z tytułu wykupienia w przyszłości dodatkowych pól eksploatacji utworu

Z omówioną powyżej problematyką dotyczącą pól eksploatacji, bezpośrednio łączy się zagadnienie wynikające z art. 41 ust.4 stanowiącego, iż:

art.41 ust.4 pr.aut. „Umowa może dotyczyć tylko pól eksploatacji, które są znane w chwili jej zawarcia”.

Powyższe oznacza, że umowa nie może dotyczyć takich sposobów wykorzystania utworu, które są nieznane zarówno pod względem ekonomicznym jak i technicznym w chwili jej zawarcia, albowiem taki zapis pozostaje nieważnym. Stan, w którym pojawia się nowe pole eksploatacji może wynikać z różnych przyczyn w szczególności z postępu technicznego w zakresie tworzenia, utrwalania lub rozpowszechniania utworów. Pojawienie się nowego pola eksploatacji może stanowić możliwość czerpania dodatkowych korzyści z eksploatacji utworu w stopniu, który nie był znany w chwili zawarcia umowy, dlatego ustawodawca uznaje, że korzyści z takiego tytułu powinny przysługiwać twórcy. W literaturze podkreśla się, że nieważne pozostają w szczególności postanowienia, umów, w których mowa jest o przeniesieniu „wszystkich mogących powstać w przyszłości pól eksploatacji”, „wszystkich form zwielokrotniania, jakie będą możliwe w przyszłości” czy „każdej formy nadawania, również w sposób nieznany w chwili zawarcia umowy”. Twórca nie może również zrzec się uprawnień do pól eksploatacji, które mogą ujawnić się w przyszłości. Umowa może jednak stanowić, że twórca zobowiązany jest do przeniesienia praw w zakresie przyszłych pól eksploatacji za normalnym wynagrodzeniem autorskim. Dopuszczalne jest też zamieszczenie w umowie swoistego zastrzeżenia prawa pierwokupu praw w zakresie pól nieistniejących w chwili zawarcia umowy na rzecz nabywcy⁴³.

Wobec czego w przyszłości (w szczególności po zawarciu umowy) może się okazać, iż pojawi się nowe pole eksploatacji, nieznane w dniu zawarcia umowy lub nabywca dokonując bieżącej eksploatacji prawa do utworu uzna, że przeniesienie, którego dokonał pozostaje

⁴² Prezentowany zapis pozostaje w zasadzie inkorporowanym z treści art.50 pr.aut.

⁴³ Zbigniew Okoń -, „Praktyczne wyjaśnienia oraz wzory umów i pism” 2001-2006 Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis – LexPolonica, ISSN: 1643-0425

niewystarczającym dla jego potrzeb. W takiej sytuacji, aby zabezpieczyć interes nabywcy można wprowadzić do umowy stosowną klauzulę w przedmiocie zastrzeżenia pierwokupu prawa w zakresie pól eksploatacji nieznanymi w dniu zawarcia umowy. Nadto można wprowadzić zapis dotyczący przyszłej ceny zakupu prawa w zakresie innych pól eksploatacji, aniżeli wskazane w treści umowy (tj. znanych w dniu zawarcia umowy).

Tytułem przykładu, zapis tego rodzaju może przedstawiać się w sposób następujący:

„Zamawiający posiadać będzie względem Wykonawcy wyłączne prawo pierwokupu majątkowych praw autorskich do utworu, o którym mowa w §X⁴⁴ w zakresie pól eksploatacji nieznanymi w chwili zawarcia umowy, które ujawnią się w przyszłości. Wykonawca, w zakresie pól eksploatacji, o których mowa w zdaniu pierwszym pozostaje zobowiązany zbyć na rzecz Zamawiającego autorskie prawa majątkowe do utworu, na pierwsze jego żądanie, za normalnym wynagrodzeniem autorskim. Wykonawca może zwolnić się z obowiązku, o którym mowa w zdaniu pierwszym po pisemnym wezwaniu Zamawiającego do skorzystania z prawa pierwokupu. W przypadku, gdy Zamawiający nie skorzysta z prawa pierwokupu w terminie 30 dni od dnia doręczenia wezwania, uprawnienie Zamawiającego wygasa. Niezależnie od powyższego, Zamawiający posiada względem Wykonawcy prawo do żądania przeniesienia majątkowych praw autorskich do utworu, o którym mowa w zdaniu pierwszym w zakresie pól eksploatacji znanych w chwili zawarcia umowy, innych niż wymienione w postanowieniach niniejszego paragrafu. Wykonawca na każde żądanie Zamawiającego przeniesie prawo na polu eksploatacji, wskazanym przez Zamawiającego, za co Zamawiający, każdorazowo pozostaje zobowiązany zapłacić X%, należności, o której mowa w § X⁴⁵ za jedno dodatkowe pole eksploatacji”⁴⁶.

4) Wykonywanie przez nabywcę, praw zależnych do utworu

Jak zostało wskazane w rozdziale 3, prawo zależne stanowi opracowanie cudzego utworu, rozumiane w szczególności, jako tłumaczenie, przeróbkę, czy też adaptację, będące przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego⁴⁷. Różnica pomiędzy zwykłą modyfikacją a opracowaniem polega na tym, że opracowanie musi mieć „twórczy” charakter, co oznacza, że także utwór zależny musi spełniać zasadniczy warunek przyznania mu ochrony autorskiej, czyli być rezultatem ludzkiej twórczości. Nie bez znaczenia pozostaje, że rozporządzanie i korzystanie z opracowania przez jego autora zależy wyłącznie od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego, dlatego też prawo do korzystania i rozpowszechniania opracowania pozostaje prawem zależnym (chyba, że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły)⁴⁸. Powyższe pozostaje istotnym dla umów o przeniesienie majątkowych praw autorskich ze względu na regulację art. 46 pr.aut, który stanowi, że:

⁴⁴ Co należy rozumieć przez jednostkę redakcyjną umowy w zawierającą szczegółowe opisanie utworu.

⁴⁵ Treść zapisu została skonstruowana przy założeniu, że wynagrodzenie z tytułu wykonania umowy zostało zawarte w ramach innej jednostki redakcyjnej w postaci paragrafu.

⁴⁶ Należy mieć na względzie regulację art.41 ust.5 pr aut. stanowiącą, że „Twórca utworu wykorzystanego lub włączonego do utworu audiowizualnego oraz utworu wchodzącego w skład utworu zbiorowego, po powstaniu nowych sposobów eksploatacji utworów, nie może bez ważnego powodu odmówić udzielenia zezwolenia na korzystanie z tego utworu w ramach utworu audiowizualnego lub utworu zbiorowego na polach eksploatacji nieznanymi w chwili zawarcia umowy”.

⁴⁷ Art.2 pr.aut.

⁴⁸ Więcej patrz art.2 pr.aut.

„art. 46 pr.aut. „Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, twórca zachowuje wyłączne prawo zezwalania na wykonywanie zależnego prawa autorskiego, mimo że w umowie postanowiono o przeniesieniu całości autorskich praw majątkowych”.

Wobec powyższego, każdorazowo w interesie nabywcy pozostaje, aby w umowie znalazł swe odzwierciedlenie zapis, zgodnie, z którym twórca przenosi na nabywcę prawo do udzielania zgody na wykonywanie zależnego prawa autorskiego tj. korzystania i rozporządzania opracowaniami utworu⁴⁹. Tytułem przykładu, należy wskazać, iż zapis ten może przybrać następujący kształt:

„Wykonawca zezwala Zamawiającemu na wykonywanie praw zależnych do utworu oraz przenosi na Zamawiającego wyłączne prawo do udzielania zgody na wykonywanie autorskich praw zależnych do utworu. Wyżej wskazane uprawnienie obejmuje w szczególności zgodę Wykonawcy na korzystanie oraz na rozporządzanie opracowaniami utworu”.

5) Dokonywanie modyfikacji utworu

Z wykonywaniem opracowań łączy się zagadnienie dotyczące dokonywania zmian w utworze, albowiem nie każda zmiana utworu stanowi jego opracowanie. Dla przykładu w sytuacji, gdy utwór stanowi zamówione logo, to zmiana jego koloru nie stanowi opracowania, albowiem w żaden sposób nie możemy uznać, aby miała charakter twórczy. Dlatego zmiana tego rodzaju stanowi jedynie dokonanie modyfikacji.

Często popełnianym błędem pozostaje kwalifikowanie wyrażenia zgody przez autora na dokonywanie zmian utworu, przez jego nabywcę, jako jednego z pól eksploatacji. Natomiast wyrażenie zgody przez autora na dokonywanie modyfikacji utworu nie stanowi oddzielnego pola eksploatacji, albowiem zostało uregulowane w art.49 ust.2 pr.aut., a nie w art.50 pr. aut., wiążąc się jednocześnie z autorskimi prawami osobistymi, o czym szerzej w ramach następnego podrozdziału. Wobec powyższego, należy mieć na względzie, regulację art. 49 ust.2 pr. aut. stanowiącego, że:

„art. 49 ust.2 pr.aut. „Następca prawny, choćby nabył całość autorskich praw majątkowych, nie może, bez zgody twórcy, czynić zmian w utworze, chyba, że są one spowodowane oczywistą koniecznością, a twórca nie miałby słusznej podstawy im się sprzeciwić. Dotyczy to odpowiednio utworów, których czas ochrony autorskich praw majątkowych upłynął”.

Ze wskazanej regulacji, jednoznacznie wynika, że jeżeli w postanowieniach umowy o przeniesienie praw autorskich brak jest jednoznacznego oświadczenia autora o wyrażeniu zgody na dokonywanie zmian w utworze, nabywca prawny może dokonywać zmian wyłącznie w sytuacji zajścia oczywistej konieczności ich dokonania oraz w przypadku gdyby twórca nie miałby słusznej podstawy się sprzeciwić dokonaniu takiej zmiany. W braku postanowienia o zezwoleniu na dokonanie zmian prawo nabywcy we wskazanym przedmiocie pozostaje w sposób istotny bardzo ograniczone. Dlatego, w celu wyeliminowania, wyżej wskazanego stanu, regulacja o przeniesieniu praw autorskich może zawierać zapis, w ramach, którego twórca zezwala nabywcy na modyfikację utworu. Zapis tego rodzaju może przedstawiać się w sposób następujący:

---

⁴⁹ Art.41 ust.5 „Twórca utworu wykorzystanego lub włączonego do utworu audiowizualnego oraz utworu wchodzącego w skład utworu zbiorowego, po powstaniu nowych sposobów eksploatacji utworów, nie może bez ważnego powodu odmówić udzielenia zezwolenia na korzystanie z tego utworu w ramach utworu audiowizualnego lub utworu zbiorowego na polach eksploatacji nieznanych w chwili zawarcia umowy”.

„Wykonawca udziela bezwarunkowej zgody do dokonywania przez Zamawiającego, bez ograniczeń, zmian w utworze, o którym mowa w § X⁵⁰, które wynikać będą każdorazowo z zaistniałej po stronie Zamawiającego potrzeby ich dokonania. Uprawnienie, o którym mowa w zdaniu pierwszym obejmuje przeniesienie na Zamawiającego prawa do udzielania dalszej zgody na dokonywanie modyfikacji wobec podmiotów trzecich w zakresie, w jakim jest do tego uprawniony Zamawiający”.

6) Sposób ograniczenia autorskich praw osobistych twórcy do utworu

Omawiane wyżej, zagadnienie dotyczące udzielenia zgody na modyfikowanie utworu pozostaje w bezpośrednio związane z autorskimi prawami osobistymi autora do utworu, które w sposób nierozdzielny pozostają powiązane z autorem i nie mogą ulec przeniesieniu. Cechą charakterystyczną autorskich praw osobistych pozostaje nierozdzielna więź z twórcą oraz to, że chronią jego intelektualny związek z utworem. Katalog autorskich praw osobistych wskazuje art.16 pr.aut.

„art. 16 pr. aut. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, autorskie prawa osobiste chronią nieograniczoną w czasie i niepodlegającą zrzeczeniu się lub zbyciu więź twórcy z utworem, a w szczególności prawo do:

- 1) autorstwa utworu;
- 2) oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo;
- 3) nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania;
- 4) decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności;
- 5) nadzoru nad sposobem korzystania z utworu”.

Wyżej wskazany katalog praw osobistych zostanie przybliżony na przykładzie utworu w postaci „logo”. Jeżeli nabywca praw autorskich nabydzie przyszłe logo swojej firmy i nie dojdzie do zawarcia stosownych postanowień dotyczących materii autorskich praw osobistych w treści umowy to:

- 1) obok uwidocznionego logo nabywca winien każdorazowo prezentować imię i nazwisko autora, wskazując na to, kto pozostaje twórcą logo,
- 2) jeżeli w umowie brak byłoby innych stosownych postanowień, treść oraz forma logo nie mogłaby ulec zmianie (kolor, czcionka, rozmiar etc.),
- 3) wyłącznie za zgodą autora mogłoby dojść do posługiwania się logo w obrocie (pierwszego zaprezentowania logo innym),
- 4) twórca miałby prawo do nadzoru nad prawidłowym korzystaniem z logo.

W praktyce, wydaje się, że wskazane w art. 16 pr.aut. uprawnienia autora praktycznie wyczerpują treść autorskich praw osobistych, niemniej z teoretycznego punktu widzenia - nie ma przeszkód, aby próbować tworzyć jeszcze inne szczegółowe postacie „*więzi intelektualnej*” między twórcą a jego utworem, które mogłyby również zasługiwać na ochronę. Istotną cechą autorskich praw osobistych pozostaje, że ochrona z nich wynikająca pozostaje nieograniczoną w czasie, co jest czynnikiem różnicującym je od autorskich praw majątkowych⁵¹. Nadto prawa te nie mogą podlegać zrzeczeniu się lub zbyciu przez autora, dlatego postanowienia umowy dotyczące przeniesienia prawa lub jego zrzeczenia się pozostawałyby nieważne.

W związku z powyższym, nasuwa się pytanie - w jaki sposób zagwarantować sobie praktyczne ograniczenie autorskich praw osobistych twórcy, skoro twórca nie może się zrzec,

⁵⁰ Jednostka redakcyjna opisująca utwór.

⁵¹ Art.36 pr.aut.

ani przenieść tych praw na rzecz nabywcy? Rozwiązaniem, tego problemu pozostaje zamieszczenie w umowie klauzuli, dotyczącej nie tyle przeniesienia lub zrzeczenia się autorskich praw osobistych, co zrzeczenia się przez autora ich egzekwowania względem drugiej strony. Należy mieć jednak na względzie, że uprawnieniem twórcy pozostaje cofnięcie takiego oświadczenia, niemniej w takim wypadku twórca może ponosić odpowiedzialność względem nabywcy z tytułu nieprawidłowego wykonania umowy do wysokości poniesionej przez nabywcę szkody, względnie w określonych uzasadnionych wypadkach tego rodzaju cofnięcie uprawnienia mogłoby pozostawać nieważnym⁵².

Wobec powyższego klauzula dotycząca przeniesienia majątkowych praw autorskich może zawierać następujący zapis w przedmiocie autorskich praw osobistych.

„Wykonawca oświadcza, iż nie będzie korzystać z autorskich praw osobistych do utworu, o których mowa w art. 16 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst. jedn. Dz. U. 2006 r. Nr 90 poz. 631 z późn.zm.) względem Zamawiającego oraz jego następców prawnych, na których prawa majątkowe do utworu zostaną przeniesione, w szczególności Wykonawca udziela upoważnienia Zamawiającemu do decydowania o pierwszym publicznym udostępnieniu utworu”.

7) Przeniesienie własności nośników, na których utwór został utrwalony

Samo przeniesienie majątkowego prawa autorskiego do utworu, pozostaje oderwane od przeniesienia własności nośników, na jakich utwór został utrwalony. Nośnikami tymi mogą pozostawać w szczególności papier, płótna, kasety, płyty CD, DVD etc. Dla przeniesienia prawa własności do nośnika, na którym został utrwalony utwór kluczową pozostaje regulacja art.52 ust.2 pr aut., która statuuje, iż:

52 ust.2 pr aut. „Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, przejście autorskich praw majątkowych nie powoduje przeniesienia na nabywcę własności egzemplarza utworu”.

Wyjątkod wskazanej zasady stanowi umowa o pracę w przypadku, której, jeżeli strony inaczej nie postanowiły, z chwilą przyjęcia utworu pracodawca nabywa własność przedmiotu, na którym utwór utrwalono⁵³.

Wobec powyższego, jeżeli wolą stron pozostaje, aby prawo własności nośników, na których został utrwalony utwór zostało przeniesione na nabywcę majątkowych praw autorskich, w umowie powinien znaleźć odzwierciedlenie stosowny zapis. Przykładowo, zapis ten może przybrać następującą treść:

„Wraz z wydaniem utworu, o którym mowa w ust.X⁵⁴ Wykonawca przenosi na Zamawiającego nieodpłatnie własność nośników, o których mowa w §X⁵⁵, na których utwór został utrwalony”.

8) Egzemplarze autorskie

⁵² Art.5 k.c.

⁵³ Art.12 ust.3 pr.aut.

⁵⁴ Jednostka redakcyjna, w której został opisany utwór.

⁵⁵ Zapis powinien zostać każdorazowo doprecyzowany poprzez podanie w treści umowy rodzaju i ilości nośników, które przejdą na własność nabywcy.

W przypadku, gdy umowa przewiduje sporządzenie egzemplarzy utworu przeznaczonego do udostępnienia publiczności, zgodnie z art. 63 pr.aut. twórcy utworu należą się egzemplarze autorskie w liczbie określonej w umowie.

art. 63 pr.aut. „Jeżeli umowa obejmuje sporządzenie egzemplarzy przeznaczonych do udostępnienia publiczności, twórcy należą się egzemplarze autorskie w liczbie określonej w umowie”.

Liczba egzemplarzy autorskich może zostać w zasadzie dowolnie ustalona przez strony. Problematycznym pozostaje jednak, czy dopuszczalne jest postanowienie umowne, wobec którego twórcy nie będą przysługiwać egzemplarze autorskie. W doktrynie podnosi się, że prawo twórcy do otrzymania egzemplarzy autorskich jest uprawnieniem majątkowym, dlatego wydaje się dopuszczalnym, aby uznać taką możliwość. Jeżeli umowa nie zawiera żadnych postanowień odnoszących się do egzemplarzy autorskich lub ich ilości, liczba egzemplarzy autorskich powinna być ustalana w oparciu o zwyczaje ustalone w danej dziedzinie twórczości.

Egzemplarze autorskie nie służą celom handlowym i nie są przeznaczone do dalszej odsprzedaży. Wyżej wskazanego uprawnienia brak, jeżeli utwór nie będzie przeznaczony do udostępnienia publiczności, w szczególności, gdy został stworzony dla celów archiwalnych. Twórcy nie przysługują również egzemplarze autorskie, jeżeli umowa przewiduje wprawdzie udostępnienie utworu publiczności, jednak bez sporządzania jego egzemplarzy.

Wobec powyższego, tytułem przykładu, w umowie może znaleźć odzwierciedlenie następujący zapis:

„Wykonawca pozostawi, dla celów własnej dokumentacji jeden egzemplarz autorski utworu”

9) Uprawnienia twórcy, o których mowa w art.56-58 oraz art.60 pr.aut.

Poza wymienionymi wcześniej uprawnieniami twórcy, posiada on uprawnienia dodatkowe, o których mowa w art.56-58 oraz 60 pr.aut.

Do wskazanych uprawnień należą w szczególności:

1. Prawo do odstąpienia od umowy lub wypowiedzenia umowy przez twórcę, ze względu na jego istotne interesy twórcze, w sposób i na zasadach określonych w art.56 pr.aut.
2. Prawo do odstąpienia od umowy lub wypowiedzenia umowy w przypadku, gdy nabywca autorskich praw majątkowych lub licencjobiorca, który zobowiązał się do rozpowszechniania utworu, nie przystąpi do jego rozpowszechniania w umówionym terminie, a w jego braku - w ciągu dwóch lat od przyjęcia utworu, które może wystąpić po bezskutecznym upływie dodatkowego terminu, nie krótszego niż sześć miesięcy zgodnie z postanowieniami art.57 ust.1 pr.aut..
3. Prawo do żądania podwójnego wynagrodzenia w stosunku do określonego w umowie o rozpowszechnienie utworu, lub naprawienia szkody w sytuacji, jeżeli wskutek okoliczności, za które nabywca lub licencjobiorca ponosi odpowiedzialność, utwór nie został udostępniony publiczności zgodnie z postanowieniami art.57 ust.2 pr.aut.

4. Prawo do odstąpienia od umowy, po uprzednim bezskutecznym wezwaniu do zaniechania naruszenia w przypadku, gdy publiczne udostępnienie utworu następuje w nieodpowiedniej formie albo ze zmianami, którym twórca mógłby słusznie się sprzeciwić, (w takim wypadku twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia określonego umową), zgodnie z postanowieniami art.58 pr.aut..
5. Obowiązek korzystającego z utworu polegający na umożliwieniu twórcy przed rozpowszechnieniem utworu przeprowadzenie nadzoru autorskiego w sposób i na zasadach określonych w art. 60 pr.aut.

Problematycznym pozostaje czy autor może się zrzec ochrony wynikającej z art. 56-58 pr.aut.. Wydaje się, że charakter uprawnień, jakie pozostawia ustawodawca w rękach twórcy w ramach wyżej wskazanych regulacji, nie pozwala na zastosowanie tego rodzaju konstrukcji. Uprawnienia wynikające ze wskazanych zapisów dotyczą tego rodzaju ochrony, której strony nie mogą wyeliminować w ramach postanowień kontraktowych. Niemniej wydaje się że pozostaje dopuszczalnym zawarcie stosownej klauzuli w ramach, której twórca zobowiązuje się będzie względem nabywcy do niekorzystania z uprawnień, jakie dają mu art.56-58 pr.aut. Zapis tego rodzaju pozostawać będzie o tyle problematycznym, że podobnie jak ma to miejsce w przypadku oświadczenia o niestosowaniu przez twórcę autorskich praw osobistych względem nabywcy, oświadczenie tego rodzaju może zostać cofnięte przez twórcę. Niemniej w takim wypadku drugiej stronie mogą przysługiwać roszczenia z tytułu nieprawidłowego wykonania umowy (art.471 i nast.. k.c.) w przypadku poniesienia przez nią szkody. Należy mieć również na względzie, że w określonych przypadkach, w szczególności dokonania przez nabywcę rażących naruszeń, względem twórcy zapis tego rodzaju może ulec unieważnieniu.

Niezależnie od powyższego, należy wskazać, że wprowadzenie do umowy zapisu, który ograniczałby stosowanie przez twórcę uprawnień wynikających z regulacji, o której mowa w art.60 pr.aut. wydaje się pozostawać w pełni dopuszczalnym, albowiem regulacja ta stanowi rozwinięcie uprawnienia, o którym mowa w art. 16 pkt 5 pr.aut. traktującego o prawach osobistych twórcy⁵⁶.

Zapis tego rodzaju może przybrać następujące brzmienie:

„Wykonawca oświadcza, że nie będzie korzystać względem Zamawiającego z uprawnień, o których mowa w art. 56-58 oraz 60 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz. U. 2006 r. Nr 90 poz. 631 z późn.zm.), w szczególności z praw do odstąpienia od umowy oraz do jej wypowiedzenia, jak również wyraża zgodę na rozpowszechnianie utworu z pominięciem przeprowadzenia nadzoru autorskiego. Wszelkie oświadczenia Wykonawcy, niezgodne ze zobowiązaniem zawartym w zdaniu pierwszym pozostawać będą pomiędzy stronami nieskuteczne”.

---

⁵⁶ Barta Janusz, Czajkowska-Dąbrowska Monika, Cwiakalski Zbigniew, Markiewicz Ryszard, Traple Elżbieta. ABC 2001. Komentarz do art.60 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

10) Uprawnienia nabywcy wynikające z art.54-55 pr.aut.

Postanowienia pr.aut. spełniają naczelne zadanie, jakim pozostaje zabezpieczenie interesów twórcy, niemniej w pewnym zakresie chronią one również interes nabywcy. Przykładem tego rodzaju zapisów pozostają regulacje wyrażone w art.54-55 pr.aut.

Norma wyrażona w art.54 pr. aut. zawiera dwie ważne informacje, mianowicie w umowie o przeniesienie majątkowego prawa autorskiego powinien zostać określony termin, w którym utwór ma zostać dostarczony przez autora. Brak zamieszczenia postanowień dotyczących dostarczenia utworu powoduje, że twórca jest zobowiązany dostarczyć utwór dopiero po jego ukończeniu, niemniej ma wykonać swój obowiązek niezwłocznie, co należy rozumieć, jako bez zbędnej zwłoki, będącej zawinionym opóźnieniem twórcy w wydaniu utworu. Wobec czego, aby w przyszłości nabywcy ułatwić ewentualne dochodzenie roszczeń od twórcy, zasadnym pozostaje w postanowieniach umowy każdorazowo dookreślenie terminu wydania utworu. Niedochowanie przez twórcę terminu, w którym ma dojść do dostarczenia utworu, powoduje, po stronie nabywcy powstanie uprawnienie, o którym mowa w art.54 ust.2 pr.aut. zgodnie, z którym:

art. 54 ust 2 pr.aut. „Jeżeli twórca nie dostarczył utworu w przewidzianym terminie, zamawiający może wyznaczyć twórcy odpowiedni dodatkowy termin z zagrożeniem odstąpienia od umowy, a po jego bezskutecznym upływie może od umowy odstąpić”.

W przypadku skorzystania przez nabywcę z wyżej wskazanego uprawnienia, zastosowanie znajduje art.59 pr.aut., którego treść statuuje, że:

art. 59 pr.aut. „Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, każda ze stron odstępując od umowy lub wypowiadając ją może żądać od drugiej strony zwrotu wszystkiego, co ta otrzymała z tytułu umowy”.

Inne uprawnienia po stronie nabywcy praw autorskich do utworu, kształtuje treść regulacji art.55 pr.aut. Wskazana regulacja dotyczy ochrony nabywcy w przypadku wykrycia wad fizycznych lub wad prawnych utworu. W przypadku wystąpienia wad fizycznych utworu, nabywcy przysługuje uprawnienie do wezwania twórcy do ich usunięcia w odpowiednim wyznaczonym przez nabywcę terminie. Po bezskutecznym upływie terminu, nabywca może od umowy odstąpić lub żądać odpowiedniego obniżenia umówionego wynagrodzenia. Niemniej wskazane uprawnienie nabywcy nie występuje w sytuacji, gdy usterki są wynikiem okoliczności, za które twórca nie ponosi odpowiedzialności (powstałych w sposób przez twórcę niezawiniony). Nadto, w przypadku skorzystania z uprawnienia do żądania obniżenia umownego wynagrodzenia lub odstąpienia od umowy na podstawie art.55 pr.aut., twórca w każdym przypadku ma prawo do otrzymanej części wynagrodzenia nie wyższej jednak niż 25 % wynagrodzenia umownego. Wskazane roszczenie nabywcy wygasa z chwilą przyjęcia przez niego utworu, które należy traktować, jako pojęcie równoważne z odbiorem dzieła tj. pokwitowaniem prawidłowego spełnienia świadczenia).

art. 55 ust. 1 pr.aut. „Jeżeli zamówiony utwór ma usterki, zamawiający może wyznaczyć twórcy odpowiedni termin do ich usunięcia, a po jego bezskutecznym upływie może od umowy odstąpić lub żądać odpowiedniego obniżenia umówionego wynagrodzenia, chyba że usterki są wynikiem okoliczności, za które twórca nie ponosi odpowiedzialności. Twórca zachowuje w każdym razie prawo do otrzymanej części wynagrodzenia, nie wyższej niż 25 % wynagrodzenia umownego”.

Niezależnie od powyższego, należy mieć również na względzie regulację art.55 ust.4 pr. aut., zgodnie, z którą:

art.55 ust.4 pr.aut. „Jeżeli zamawiający nie zawiadomi twórcy w terminie sześciu miesięcy od dostarczenia utworu o jego przyjęciu, nieprzyjęciu lub uzależnieniu przyjęcia od dokonania określonych zmian w wyznaczonym w tym celu odpowiednim terminie, uważa się, że utwór został przyjęty bez zastrzeżeń. Strony mogą określić inny termin”.

Regulacja art.55 pr.aut. może mieć zastosowanie wyłącznie w przypadku umów odpłatnych. Jej celem pozostaje, aby utwór będący przedmiotem umowy pozostawał wolny od wad merytorycznych i technicznych w stopniu, który umożliwi jego właściwe wykorzystanie w sposób zgodny celem, dla którego umowa została zawarta. Niemniej regulacja ta nie obejmuje swoim zakresem odpowiedzialności związanej z nośnikami, na których przedmiot prawa autorskiego został utrwalony.

Wobec powyższego, istotnym pozostaje odpowiedź na pytanie czy dopuszczalnym jest dokonanie w ramach postanowień kontraktowych przedłużenia ochrony, o której mowa w art.55 ust.1 na okres dłuższy, w szczególności po dokonaniu odbioru utworu. W doktrynie pojawiły się wątpliwości, co do charakteru regulacji art.55 ust.1 oraz ust.3, z którym bezpośrednio wiąże się przedmiotowe zagadnienie, niemniej jednak zgodnie z przeważającym stanowiskiem przepisy te mają charakter dyspozytywny, z tym zastrzeżeniem, że twórca zachowuje w każdym przypadku prawo do otrzymanej części wynagrodzenia, nie wyższej niż 25 % wynagrodzenia umownego (niedopuszczalnym pozostaje dokonanie wyeliminowania tego uprawnienia twórcy). Wobec czego możliwym jest umowne zmodyfikowanie zakresu odpowiedzialności⁵⁷ wynikającej z art.55 pr.aut., w szczególności poprzez przedłużenie okresu ochrony, o którym mowa w ust.1, analogicznie jak ma to miejsce w przypadku przepisów o rękopisach⁵⁸.

Drugim bardzo ważnym uprawnieniem nabywcy wynikającym z regulacji art.55 pr.aut., pozostaje uprawnienie ukształtowane w treści ustępu 2, z którego wynika, że:

art.55 ust.2 pr.aut. „Jeżeli utwór ma wady prawne, zamawiający może od umowy odstąpić i żądać naprawienia poniesionej szkody”.

Poprzez wadę prawną należy rozumieć sytuację, w której prawa autorskie do utworu w całości bądź w części nie przysługują twórcy, lub nie jest możliwe korzystanie z utworu w zakresie wynikającym z umowy bez ingerencji w sferę prawną osób trzecich, będących faktycznie uprawnionymi. Jako wadę prawną należy w szczególności rozumieć plagiat, lub sytuację, gdy utwór zawiera niedozwolone zapożyczenia, bądź wbrew zapewnieniom twórcy stanowi przedmiot praw zależnych, lub gdy autorskie prawa majątkowe do niego zostały wcześniej przeniesione na podmiot trzeci. Innymi słowy w przypadku, gdy prawa autorskie do utworu nie należą do autora, to nie może on ich przenieść, a co za tym idzie, nabywca takiego utworu, dokonując jego eksploatacji na jakimkolwiek polu eksploatacji dokonuje naruszenia praw autorskich prawowitego twórcy, który dysponuje stosownymi roszczeniami, o których mowa w art.78-79 pr.aut. w stosunku do „nabywcy”. Nie bez znaczenia pozostaje, że w określonych przypadkach może dojść do narażenia „nabywcy” na odpowiedzialność karną zgodnie z postanowieniami regulacji art.115-123 pr.aut.

⁵⁷ Targosz Tomasz, Włodarska-Dziurzyńska Karolina- „Umowy przenoszące autorskie prawa majątkowe”- monografia-LEX 2010.

⁵⁸ art.558 k.c.

Nadto brak winy, w przedmiocie naruszenia po stronie nabywcy nie sanuje jego odpowiedzialności cywilnej. Brak winy ma znaczenie o tyle, że w przypadku naruszenia autorskich praw osobistych, sąd nie może przyznać twórcy sumy pieniężnej tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub - na żądanie twórcy - zobowiązać nabywcy, aby uiścił odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez twórcę cel społeczny (art.78 ust.1 pr.aut.). Natomiast w przypadku naruszenia autorskich praw majątkowych „sąd może nakazać osobie, która naruszyła autorskie prawa majątkowe, na jej wniosek i za zgodą uprawnionego, w przypadku, gdy naruszenie jest niezawinione, zapłatę stosownej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego, jeżeli zaniechanie naruszania lub usunięcie skutków naruszenia byłoby dla osoby naruszającej niewspółmiernie dotkliwie” (art.79 ust.3 pr.aut.).

Wobec powyższego, w sytuacji zaistnienia wady prawnej utworu, nabywca będzie mógł dochodzić od twórcy, po dokonaniu odstąpienia od umowy należności z tytułu poniesionej szkody, w której zawierać się będzie również szkoda poniesiona na skutek zaspokojenia roszczeń prawowitego twórcy. Niemniej kwestia dochodzenia tego rodzaju roszczeń, ze względu na bardzo szeroki zakres tej problematyki pozostawać będzie przedmiotem odrębnego opracowania. W istocie bardzo ciężko jest zagwarantować, w drodze postanowień umownych, aby utwór nie posiadał wad prawnych, dlatego celowym wydaje się każdorazowo sporządzanie stosownego oświadczenia, które zabezpieczałoby interes nabywcy, w tym sensie, że pomagałoby w przyszłym postępowaniu dowodowym przed sądem, w przedmiocie ewentualnego dochodzenia należności z tytułu poniesionej szkody. Oświadczenie tego rodzaju powinno zawierać datę przeniesienia prawa autorskiego, oznaczenie utworu oraz oświadczenie twórcy, w przedmiocie, iż przysługują mu prawa autorskie do utworu w zakresie w jakim ma dojść do przeniesienia, opisanym umową⁵⁹.

Reasumując, niniejszą część rozważań, klauzula traktująca o przeniesieniu autorskich praw majątkowych może zawierać stosowny zapis dotyczący wydłużenia terminu odpowiedzialności twórcy względem nabywcy, o której mowa w art.55 ust.1. Zapis tego rodzaju, w znacznej części może pozostawać inkorporowanym z treści ustawy oraz może przybrać następujący kształt:

„Jeżeli utwór będzie posiadał wady fizyczne, Zamawiający będzie mógł wyznaczyć Wykonawcy odpowiedni termin do ich usunięcia, a po jego bezskutecznym upływie może od umowy odstąpić lub żądać odpowiedniego obniżenia umówionego wynagrodzenia, chyba że usterki są wynikiem okoliczności, za które Wykonawca nie ponosi odpowiedzialności. Wykonawca zachowuje w każdym razie prawo do otrzymanej części wynagrodzenia, nie wyższej niż 25 % wynagrodzenia, o którym mowa w ust.X. Uprawnienia, o których mowa w dwóch zdaniach poprzednich, wygasają w terminie 12 miesięcy od chwili przyjęcia utworu przez Zamawiającego”.

Zawarcie postanowienia tego rodzaju pozostawać będzie również o tyle istotnym, że w doktrynie podnosi się, iż przepisy art.54-55 pr.aut., dotyczą wyłącznie utworów mających powstać w przyszłości, nie mając zastosowania do utworów już istniejących⁶⁰, aczkolwiek wydaje się, że poglądem przeważającym pozostaje, że art. 54 i 55 pr.aut. stosuje się do wszystkich umów z zakresu prawa autorskiego, niezależnie od tego, czy dotyczą one utworów przyszłych czy też istniejących⁶¹. W każdym razie zawarcie w umowie tego rodzaju zapisu likwiduje wskazany stan niepewności.

⁵⁹ Przykład tego rodzaju oświadczenia znajduje się w podrozdziale 13 rozdziału 4.

⁶⁰ „Odpowiedzialność twórcy w umowach o utwory przyszłe i utwory istniejące” - Zbigniew Okoń- Lex Polonica nr 473986

⁶¹ J. Barta, R. Markiewicz (w:) Barta J., Czajkowska-Dąbrowska M., Cwiąkański Z., Markiewicz R., Traple E.: Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz, Warszawa 2005

11) Umowne zastrzeżenie uprawnienia do dalszego przeniesienia majątkowych praw autorskich

Umowa, której przedmiotem pozostaje przeniesienie praw autorskich może zawierać dodatkowe postanowienia inne, aniżeli wskazane w poprzednich podrozdziałach, których kształt każdorazowo zależeć będzie od potrzeb stron stosunku zobowiązaniowego, byleby nie naruszały zasady swobody kontraktowania, w szczególności przepisów bezwzględnie obowiązujących. Tytułem przykładu, w ramach umowy strony mogą zastrzec, że nabywca nie będzie uprawniony do dalszego przeniesienia prawa autorskiego lub udzielenia licencji. Brak tego rodzaju postanowienia, powoduje, że nabywca praw autorskich każdorazowo posiadać będzie prawo do dalszego ich przeniesienia. Powyższe wynika z art.41 ust.1 pkt.2) pr. aut. Artykuł 41 ust. 1 pkt 2 pr. aut. wprowadzającego istotny wyjątek od zasady wyrażonej w art. 57 k.c.⁶². Powyższe oznacza, że umowa przenosząca prawa autorskie może wyłączyć ich dalszą zbywalność ze skutkiem wobec pozostałych uczestników obrotu gospodarczego (*erga omnes*).

art.41 ust.1 pkt.2) pr.aut. „nabywca autorskich praw majątkowych może przenieść je na inne osoby, chyba, że umowa stanowi inaczej”.

12) Umowa licencyjna- informacje podstawowe

Tytułem wzmianki, należy wskazać, że umowa licencyjna stanowi drugą obok umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych, umowę przewidzianą przez pr.aut., która może stanowić podstawę do korzystania z utworu. Podstawową różnicą pomiędzy licencją (umową o korzystanie z utworu), a umową o przeniesienie majątkowych praw autorskich pozostaje, że w przypadku jej zawarcia majątkowe, prawa autorskie pozostają przy twórcy. Definicja umowy licencyjnej jednoznacznie wynika z art.67 ust.1 pr.aut. zgodnie, z którym:

„art. 67 ust. 1 pr.aut. Twórca może udzielić upoważnienia do korzystania z utworu na wymienionych w umowie polach eksploatacji z określeniem zakresu, miejsca i czasu tego korzystania”.

Ustawa pr.aut. wprowadza istotne domniemania interpretacyjne umów, których przedmiotem pozostają autorskie prawa majątkowe, zgodnie, z którymi w przypadku, gdy w umowie, nie doszło do wyraźnego wskazania, iż jej przedmiotem pozostaje przeniesienie majątkowo prawa autorskiego, uznaje się że doszło do udzielenia licencji. Wskazana zasada interpretacyjna wynika bezpośrednio z art.65 pr.aut.

art. 65 pr.aut. „W braku wyraźnego postanowienia o przeniesieniu prawa, uważa się, że twórca udzielił licencji”.

Wyżej wskazanej zasady nie należy odczytywać rozszerzająco, albowiem nie stanowi ona, że w każdym przypadku, gdy w umowie, w szczególności umowie o dzieło nie wskazano, że dochodzi do przeniesienia praw autorskich, to uznaje się, że doszło do udzielenia licencji w przedmiocie majątkowych praw autorskich do dzieła (np. „logo”), albowiem, o czym już była

⁶² Art.57 § 1 k.c. „Nie można przez czynność prawną wyłączyć ani ograniczyć uprawnienia do przeniesienia, obciążenia, zmiany lub zniesienia prawa, jeżeli według ustawy prawo to jest zbywalne”.

mowa zgodnie z art. 41 ust.2 pr.aut., co do zasady umowa o korzystanie z utworu, obejmuje pola eksploatacji wyraźnie w niej wymienione.

art.41 ust.2 pr.aut. „Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych lub umowa o korzystanie z utworu, zwana dalej „licencją”, obejmuje pola eksploatacji wyraźnie w niej wymienione”.

Podobnie jak w przypadku umowy o przeniesienie majątkowych praw autorskich w przypadku licencji ważnym jest zawarcie stosowanych klauzul chroniących nabywcę, albowiem w razie ich braku strony obowiązywać będzie, korzystny dla twórcy reżim ustawy.

Przykładem tego rodzaju postanowień może pozostawać klauzula, zgodnie, z którą strony umówią się, co do okresu trwania umowy licencyjnej jak i terytorium, na którym umowa licencyjna będzie obowiązywać. W przypadku, gdy umowa nie będzie zawierać postanowień, co do okresu, na jaki została udzielona licencja zastosowanie znajduje art.66 pr.aut. zgodnie, z którym licencja wygasa po upływie lat pięciu. Nadto w przypadku niezastrzeżenia terytorium, na którym pozostawać będzie możliwą eksploatacja utworu, ustawa przewiduje, że umowa licencyjna obowiązywać będzie wyłącznie na terytorium państwa, w którym licencjodawca ma swoją siedzibę.

art. 66 ust. 1 pr.aut. „Umowa licencyjna uprawnia do korzystania z utworu w okresie pięciu lat na terytorium państwa, w którym licencjodawca ma swoją siedzibę, chyba że w umowie postanowiono inaczej”.

art.66 ust.2 pr.aut. „Po upływie terminu, o którym mowa w ust. 1, prawo uzyskane na podstawie umowy licencyjnej wygasa”.

Ze wskazaniem okresu, na jaki dochodzi do udzielenia licencji bezpośrednio łączy się problematyka okresu wypowiedzenia umowy licencyjnej. W sytuacji, gdy umowa licencyjna została zawarta na czas nieokreślony oraz strony nie zawarły w niej innych postanowień umowa może zostać wypowiedziana przez twórcę na rok naprzód, na koniec roku kalendarzowego⁶³. Kwestia ta może powodować problemy, albowiem umową na czas nieokreślony zgodnie z definicją ustawową pozostaje każda umowa udzielona na okres dłuższy niż pięć lat, po upływie pięciu lat trwania umowy licencyjnej⁶⁴. Wobec czego licencjodawca nawet zawierając umowę na okres dłuższy niż pięć lat (np.20 lat) każdorazowo musi liczyć się z uprawnieniem twórcy do wypowiedzenia umowy, które pojawiać się będzie po stronie twórcy, po upływie 5 lat od dnia zawarcia umowy. Wobec czego sposobem na zniwelowanie tego rodzaju uprawnienia pozostawać może w szczególności zastrzeżenie dłuższych okresów wypowiedzenia, przy uwzględnieniu społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa.

Umowa licencyjna może przewidywać, że licencjodawcy zostaną udzielone prawa w niej przewidziane na wyłączność lub, że twórca będzie pozostawać uprawnionym do udzielenia licencji w tym samym zakresie podmiotom trzecim w stosunku do licencjodawcy. Wskazane wyżej dwa typy licencji stanowią odpowiednio tzw. licencję wyłączną oraz licencję niewyłączną. Istotnym pozostaje, że w przypadku braku wskazania w postanowieniach umownych rodzaju udzielonej licencji przyjmuje się, zgodnie z zasadą ochrony interesów twórcy, że pomiędzy stronami doszło do udzielenia licencji niewyłącznej.

⁶³ Art. 68 ust. 1 pr.aut. „Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, a licencji udzielono na czas nieoznaczony, twórca może ją wypowiedzieć z zachowaniem terminów umownych, a w ich braku na rok naprzód, na koniec roku kalendarzowego”.

⁶⁴ Art. 68 ust. 2 pr.aut. „Licencję udzieloną na okres dłuższy niż pięć lat uważa się, po upływie tego terminu, za udzieloną na czas nieoznaczony”.

„art. 67 ust. 2 pr.aut. „Jeżeli umowa nie zastrzega wyłączności korzystania z utworu w określony sposób (licencja wyłączna), udzielenie licencji nie ogranicza udzielenia przez twórcę upoważnienia innym osobom do korzystania z utworu na tym samym polu eksploatacji (licencja niewyłączna)”.

Z wyżej wskazanym zagadnieniem bezpośrednio łączy się problematyka formy umowy licencyjnej. Ustawodawca w przypadku umowy licencyjnej pozostaje, na pozór znacznie bardziej liberalny, aniżeli w przypadku umowy o przeniesienie majątkowych praw autorskich. Mianowicie wymóg zastosowania formy pisemnej pod rygorem nieważności ustawodawca zastrzega tylko dla licencji wyłącznej⁶⁵, natomiast umowa licencji niewyłącznej nie wymaga dla swej ważności zachowania formy szczególnej. Podkreślenia wymaga, że niedochowanie formy pisemnej dla umowy licencyjnej niewyłącznej, nie powoduje, co prawda nieważności umowy, niemniej nie pozostaje rozwiązaniem korzystnym dla licencjodawcy w przypadku ewentualnego sporu pomiędzy nim a twórcą. Ustawa wyraźnie stanowi, że do udzielenia licencji dochodzi na polach eksploatacji wyraźnie w umowie wymienionych, nadto wszelkie wątpliwości w przypadku umów licencyjnych rozstrzyga się na korzyść twórcy. Wobec czego wykazanie w trakcie ewentualnego sporu z twórcą, że strony zawarły umowę licencyjną bez zastosowania formy pisemnej, w której doszło do udzielenia licencji na poszczególnych polach eksploatacji, może pozostawać bardzo trudnym zadaniem, w szczególności, gdy strony nie zawarły na piśmie umowy w ramach, której doszłoby do przeniesienia prawa własności do nośników, na jakich został ustalony utwór np. umowy o dzieło. Niemniej w przypadku, gdy nie doszło do przeniesienia praw autorskich lub udzielenia licencji pomiędzy stronami w formie pisemnej, wydaje się, że główną linią obrony nabywcy pozostawać będzie w przypadku dokonania naruszenia, udowodnienie, iż doszło do udzielenia mu licencji niewyłącznej, co może łączyć się z wieloma utrudnieniami dowodowymi. W doktrynie podnosi się, że dopuszczalną w określonych przypadkach pozostawać może konwersja nieważnej umowy licencyjnej wyłącznej, z powodu niedotrzymania formy pisemnej, na ważną umowę licencyjną o charakterze niewyłącznym⁶⁶.

Nie bez znaczenia pozostaje również, iż udzielenie licencji wyłącznej w przypadku, gdy strony umowy nie postanowią inaczej odnosi skutek tego rodzaju, iż licencjodawca pozostawać będzie uprawnionym do dochodzenia od podmiotów trzecich, roszczeń z tytułu naruszenia autorskich praw majątkowych, w zakresie objętym umową licencyjną⁶⁷. Nadto, w przypadku, gdy w umowie nie zostanie wskazane, że licencjodawcy przysługuje uprawnienie do dalszego upoważnienia podmiotu trzeciego do korzystania z utworu to uprawnienie takie pozostaje na wyłączność w rękach twórcy⁶⁸.

Reasumując wyłącznie od woli stron, każdorazowo zależeć będzie, jaki rodzaj umowy wybiorą dla realizacji swych celów, niemniej zasadnym pozostaje, aby potencjalny nabywca majątkowych praw autorskich lub licencjodawca miał na względzie przepisy ochronne zawarte w pr.aut.

Na zakończenie, wyrażam przekonanie, że problematyka dotycząca przeniesienia majątkowych praw autorskich poruszona w ramach niniejszego opracowania, pozostawać

⁶⁵ Art.67 ust.5 pr.aut. „Umowa licencyjna wyłączna wymaga zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności”.

⁶⁶ Barta Janusz, Czajkowska-Dąbrowska Monika, Cwiakalski Zbigniew, Markiewicz Ryszard, Traple Elżbieta, ABC 2001. Komentarz do art.67 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

⁶⁷ Art.67 ust.4 pr.aut.” Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, uprawniony z licencji wyłącznej może dochodzić roszczeń z tytułu naruszenia autorskich praw majątkowych, w zakresie objętym umową licencyjną”.

⁶⁸ „art.67 ust.3 pr.aut. Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, licencjodawca nie może upoważnić innej osoby do korzystania z utworu w zakresie uzyskanej licencji”.

będzie użyteczną. Podkreślenia wymaga, iż kwestia przeniesienia majątkowych praw autorskich jest bardzo istotną przypadkiem tych podmiotów, które realizują swe działania ze środków publicznych, albowiem w określonych przypadkach brak przeniesienia majątkowych praw autorskich w stosownej umowie zawartej w formie pisemnej przy jednoczesnym dokonaniu zapłaty na rzecz twórcy może powodować konieczność zwrotu środków. Niezależnie od powyższego zapraszam Państwa, również do przeczytania innych broszur z naszej serii dotyczących tematyki, pozyskiwania środków publicznych, ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz zakładania fundacji oraz stowarzyszeń, które zostaną wydane w najbliższym czasie.

13) Przykładowa klauzula umowna dotycząca przeniesienia majątkowych praw autorskich

Dla potrzeb niniejszej publikacji, poniżej został przedstawiony przykład klauzuli umownej dotyczącej przeniesienia autorskich praw majątkowych stanowiący podsumowanie dotychczasowych rozważań⁶⁹. Przykładowa klauzula pozostaje częścią umowy o dzieło oraz została stworzona przy następujących założeniach konstrukcji umowy:

Utwarem, który ma zostać wykonany w ramach umowy pozostaje logo, którym w przyszłości posługiwać się będzie nabywca. Konstrukcja umowy zakłada, że:

- §1- zawiera szczegółowe oznaczenie utworu w postaci logo.
- §2- zawiera oznaczenie sposobu wykonania dzieła
- §3- zawiera postanowienia dotyczące terminu wykonania dzieła oraz jego dostarczenia
- §4- zawiera postanowienia dotyczące wynagrodzenia twórcy
- §5- zawiera postanowienia dotyczące przeniesienia majątkowych praw autorskich
- §6- zawiera kary umowne oraz postanowienia dotyczące umownego odstąpienia od umowy
- §7- zawiera postanowienia końcowe.

Umowa zawiera załącznik nr 1 w postaci oświadczenia twórcy o wykonaniu utworu oraz jego dostarczeniu na rzecz nabywcy.

Nadto strony umowy zostały oznaczone w następujący sposób:

Twórca- „Wykonawca”

Nabywca majątkowych praw autorskich- „Zamawiający”.

„§5

1. Na podstawie niniejszej umowy, zgodnie z postanowieniami niniejszego paragrafu⁷⁰ **Wykonawca** przenosi na **Zamawiającego** w ramach 40%⁷¹ wynagrodzenia brutto określonego

⁶⁹ Autor publikacji zastrzega, iż nie ponosi konsekwencji zastosowania klauzuli przez czytelników, albowiem klauzula została zaprezentowana wyłącznie dla celów dydaktycznych, jako przykład będący podsumowaniem rozważań zawartych w publikacji.

⁷⁰ Klauzula zakłada, że całość postanowień dotyczących przeniesienia majątkowych praw autorskich, zostanie zawarta w umowie w jednej jednostce redakcyjnej w postaci paragrafu.

w §4⁷² majątkowe prawa autorskie do utworu szczegółowo opisanego w §1⁷³, zwanego dalej „utworem”, z chwilą jego dostarczenia przez **Wykonawcę** na rzecz **Zamawiającego**. **Wykonawca** oświadcza, że należność wskazana w zdaniu pierwszym wyczerpuje wszelkie roszczenia **Wykonawcy** wobec **Zamawiającego** z tytułu realizacji obowiązków wskazanych w niniejszym paragrafie, w szczególności przeniesienia majątkowych praw autorskich na wszystkich polach eksploatacji wskazanych w ust. 2. Jednocześnie **Wykonawca** oświadcza, iż wszelkie jego oświadczenia wyrażone w treści niniejszego paragrafu nie zostaną przez niego cofnięte, natomiast dokonanie przez niego cofnięcia któregokolwiek uprawnienia **Zamawiającego** powodować będzie jego odpowiedzialność z tytułu nieprawidłowego wykonania umowy.

2. Przeniesienie, majątkowych praw autorskich, do utworu następuje bez ograniczenia, co do terytorium, czasu, ilości egzemplarzy, na następujących polach eksploatacji:

a) w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu - wytwarzania egzemplarzy utworu wszystkimi technikami znanymi w dniu zawarcia umowy, w tym w szczególności techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową;

b) w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono – w szczególności wprowadzania do obrotu, użyczenia lub najmu oryginału albo egzemplarzy utworu;

c) w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż określony w lit.b) –w szczególności poprzez publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym, w szczególności poprzez wprowadzanie w wersji cyfrowej do pamięci komputera i wykorzystywania oraz publikowania w internecie.

d) w zakresie posługiwania się utworem jako graficznym znakiem towarowym **Zamawiającego** spełniającym rolę marketingową oraz informacyjną względem podmiotów trzecich.

3. **Zamawiający** posiadać będzie względem **Wykonawcy** wyłączne prawo pierwokupu majątkowych praw autorskich do utworu, o którym mowa w §1⁷⁴ w zakresie pól eksploatacji nieznanymi w chwili zawarcia umowy, które ujawnią się w przyszłości. **Wykonawca**, w zakresie pól eksploatacji, o których mowa w zdaniu pierwszym pozostaje zobowiązany zbyć na rzecz **Zamawiającego** autorskie prawa majątkowe do utworu, na pierwsze jego żądanie, za normalnym wynagrodzeniem autorskim. **Wykonawca** może zwolnić się z obowiązku, o którym mowa w zdaniu pierwszym po pisemnym wezwaniu **Zamawiającego** do skorzystania z prawa pierwokupu. W przypadku, gdy **Zamawiający** nie skorzysta z prawa pierwokupu w terminie 30 dni od dnia doręczenia wezwania, uprawnienie **Zamawiającego** wygasa. Niezależnie od powyższego, **Zamawiający** posiada względem **Wykonawcy** prawo do żądania przeniesienia majątkowych praw autorskich do utworu, o którym mowa w zdaniu pierwszym w zakresie pól eksploatacji znanych w chwili zawarcia umowy, innych niż wymienione w postanowieniach niniejszego paragrafu. **Wykonawca** na każde żądanie **Zamawiającego** przeniesie prawo na polu eksploatacji, wskazanym przez **Zamawiającego**, za co **Zamawiający**, każdorazowo

⁷¹ Do przeniesienia majątkowych praw autorskich może dojść również nieodpłatnie. Wartość wynagrodzenia może zostać wskazana w dowolny sposób zgodnie z uwagami zawartymi w rozdziale 4 podrozdział 1.

⁷² Zapis został skonstruowany przy założeniu, że kwota całkowitego wynagrodzenia, należnego Wykonawcy z tytułu realizacji umowy została podana w innym paragrafie (jednostce redakcyjnej) umowy.

⁷³ Zapis został skonstruowany przy założeniu, że utwór został opisany w innym paragrafie (jednostce redakcyjnej). Odnośnie utworu, patrz uwagi zawarte w rozdziale 3.

⁷⁴ Co rozumie się przez jednostkę redakcyjną umowy w zawierającą specyfikację utworu.

pozostaje zobowiązany zapłacić 5%, należności, brutto, o której mowa w §4⁷⁵ za jedno dodatkowe pole eksploatacji⁷⁶.

4. **Wykonawca** zezwala **Zamawiającemu** na wykonywanie praw zależnych do utworu oraz przenosi na **Zamawiającego** wyłączne prawo do udzielania zgody na wykonywanie autorskich praw zależnych do utworu. Wyżej wskazane uprawnienie obejmuje w szczególności zgodę **Wykonawcy** na korzystanie oraz na rozporządzanie opracowaniami utworu.

5. **Wykonawca** udziela bezwarunkowej zgody do dokonywania przez **Zamawiającego**, bez ograniczeń, zmian w utworze, o którym mowa w § 1⁷⁷, które wynikać będą z zaistniałej po stronie **Zamawiającego** potrzeby ich dokonania. Uprawnienie, o którym mowa w zdaniu pierwszym obejmuje przeniesienie na **Zamawiającego** prawa do udzielania dalszej zgody na dokonywanie modyfikacji wobec podmiotów trzecich w zakresie, w jakim jest do tego uprawniony **Zamawiający**.

6. **Wykonawca** oświadcza, iż nie będzie korzystać z autorskich praw osobistych do utworu, o których mowa w art. 16 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst. jedn. Dz. U. 2006 r. Nr 90 poz. 631 z późn.zm.) względem **Zamawiającego** oraz jego następców prawnych, na których majątkowe prawa do utworu zostaną przeniesione, w szczególności **Wykonawca** udziela upoważnienia **Zamawiającemu** do decydowania o pierwszym publicznym udostępnieniu utworu.

7. Wraz z wydaniem **Zamawiającemu** utworu, o którym mowa w § 1 **Wykonawca** przenosi na **Zamawiającego** nieodpłatnie własność nośników, na których utwór został utrwalony zgodnie z postanowieniami §3.

8. **Wykonawca** ma prawo pozostawić, dla celów własnej dokumentacji jeden egzemplarz autorski utworu.

9. **Wykonawca** oświadcza, że nie będzie korzystać względem **Zamawiającego** z uprawnień, o których mowa w art. 56-58 oraz 60 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst. jedn. Dz. U. 2006 r. Nr 90 poz. 631 z późn.zm.), w szczególności z prawa do odstąpienia od umowy oraz prawa do jej wypowiedzenia oraz wyraża zgodę na rozpowszechnianie utworu z pominięciem przeprowadzenia nadzoru autorskiego.

10. Jeżeli utwór będzie posiadał wady fizyczne, **Zamawiający** będzie mógł wyznaczyć **Wykonawcy** odpowiedni termin do ich usunięcia, a po jego bezskutecznym upływie może od umowy odstąpić lub żądać odpowiedniego obniżenia umówionego wynagrodzenia, chyba, że usterki są wynikiem okoliczności, za które **Wykonawca** nie ponosi odpowiedzialności. **Wykonawca** zachowuje w każdym przypadku zastosowania niniejszego uprawnienia prawo do otrzymanej części wynagrodzenia, nie wyższej niż 25 % wynagrodzenia brutto, o którym mowa w §4. Uprawnienia, o których mowa w dwóch zdaniach poprzednich, wygasają w terminie 12 miesięcy od chwili przyjęcia utworu przez **Zamawiającego**.

11. W dniu dostarczenia przez **Wykonawcę** utworu zgodnie z postanowieniami ust.1 oraz §3 strony sporządzą oświadczenie w przedmiocie wykonania oraz odbioru utworu, którego wzór stanowi Załącznik nr 1 do niniejszej umowy. Oświadczenie wymaga dla swej ważności potwierdzenia **Zamawiającego**.

⁷⁵ Treść zapisu została skonstruowana przy założeniu, że wynagrodzenie z tytułu wykonania umowy zostało zawarte w ramach innej jednostki redakcyjnej w postaci paragrafu.

⁷⁶ Należy mieć na względzie regulację art.41 ust.5 pr aut. stanowiącą, że „Twórca utworu wykorzystanego lub włączonego do utworu audiowizualnego oraz utworu wchodzącego w skład utworu zbiorowego, po powstaniu nowych sposobów eksploatacji utworów, nie może bez ważnego powodu odmówić udzielenia zezwolenia na korzystanie z tego utworu w ramach utworu audiowizualnego lub utworu zbiorowego na polach eksploatacji nieznanych w chwili zawarcia umowy”.

⁷⁷ Jednostka redakcyjna opisująca utwór

Przykładowy, wypełniony wzór załącznika nr, 1 o którym mowa w §5 ust.11, może przedstawiać się w sposób następujący:

Załącznik nr 1

Kraków dnia 1.02.2011r.

Oświadczenie Wykonawcy

Niniejszym, Ja niżej podpisany oświadczam, że zgodnie z postanowieniami umowy nr 1/2011 z dnia 1.01.2011r. w dniu 1.02.2011r. dokonuję przekazania utworu w postaci „logo” na rzecz Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości „Consilium” zwanej dalej „Zamawiającym”. Nadto w sposób i na zasadach określonych w /w umowie wraz z dostarczeniem utworu dokonuję przeniesienia majątkowych praw autorskich do utworu oraz wszelkich uprawnień przewidzianych umową, w szczególności w ramach postanowień §5.

Wyżej wskazany utwór został wyrażony w formie cyfrowej w następujący sposób:

Utwór został przekazany na nośniku w postaci: płyty DVD.

Niezależnie od powyższego, oświadczam, że pozostaję twórcą w/w utworu, w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz. U. 2006 r. Nr 90 poz. 631 z późn.zm.) oraz przysługują mi wszelkie prawa do utworu w zakresie niezbędnym do prawidłowego wykonania w/w umowy, w szczególności, iż utwór nie posiada wad prawnych.

.....
Wykonawca

.....
w imieniu Zamawiającego